

Varpas išeina kas mėnesis, Motinė prekė su parsiuntimu:
 Rusijoje (kuyer-
 tuose) 6 rubl.
 Prusijoje 4 auks.
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsiniškai Varpė,
 ištiesa eilutė smulkaus
 rašto, kaituoja
 60 fen. arba 30 kap.
 ENKO

Literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Kas daugiausiai naudojo iš išeivystės lietuvių.

Išeivystė iš Maskolijos pradėjo augti nuo 1890 m.; 1892 g. m. skaitlius išeivių čia pasiekė iki 122 000 žmonių; taigi pagal skaitlių išsikrausėsių žmonių tuose metuose Maskolija užima antrą vietą tarp pasaulės viespatysčių; pūlenkė ją tik viena Vokietija, iš kurios išsikraustė 125 000 žmonių. 1893 m. skaitlius išeivių iš Maskolijos truputį susimąžino: išsikraustė iš viso 117 000 žmonių. Tarp išeivių 1892 m. buvo: 55 000 iš lietuviškų gubernijų, 5700 išeivių iš Finlandijos, 40 000 lenkų; likusioji dalis skirstosi tarp žydų, vokiečių kolonistų iš Volinians, Podolians ir Chersono gubernijų; iš išeivių gryni maskolijū beveik nebuvo, jeigu atsitaikė, buvo tai baltrusiai iš Lietuvos ir mažrusiai. 1893 m. skaitlius lietuvių pasiliko beveik tas pats, sumažėjo tik skaitlius lenkų ir tai dėlto, kad į Sugienytas Valstijas Šiaurinės Amerikos kelionė maskolikiems išeiviams buvo ap sunkinta pradžioje metų: iki pusei kovų mėnesio; į Šiaurinę Ameriką negadėjo jie keliauti pigesniaja III klasa laivų, bet tik kajatomis II klasos. Parubežinės Prūsų valdžios ir dabar prisilauko to paties įsakymo, nes ant rubežiaus nuo mūsų išeivių reikalauja, apart kitko ir parodymo laivakortės II klasos. Laikė didžiausios bešarbės, darbininkų straičių ir nupuolimo užmokescio už darbą Šiaurinėje Amerikoje, t. y. 1894 m. skaitlius mūsų išeivių sumažėjo net iki 16 000, bet beveik toks pat skaitlius jų sugrižo iš Amerikos į tėvynę. Tai gi neapsiriksime, jeigu priimsime vidutini skaitlių mūsų išeivių ant 35—40 tūkstančių kas met. Apie išeivius į rytus čia ne minėsime, nes skaitlius jų surašyti negalima, tiek žinia, kad laikė sumažėjimo išeivystės mūsų išeivių į Ameriką, pasididino ji rytų link — į Siberiją.

Daugiausiai mūsų išeivių traukia į užmarius per Bremą, mažiaus per Hamburgą o dar mažiaus per Amsterdamą, Roterdamą, Antverpeną, Liverpooliū, Londoną ir Southamtoną; daugiausiai jų keliauja į Šiaurinę Ameriką, vos mažas skaitlius vidutiniškai apie 3—4000

kas met į kitas svieto šalis. Į kitas svieto šalis daugiausiai iškeliauvo: laikė teip vadina mos brazilijinės epidemijos 1890—1891 į Braziliją nukeliavo (važiojo tasyk dykai) apie 12000 mūsų išeivių, bet beveik pusė jų sugrižo, neilgai laukiant, atgal į Europą. Kurie iš jų išteko pinigų, tie negrižo į tėvynę, bet, atkakę į portus, išsipirko vietą ant laivų keliaujančių į Šiaurinę Ameriką. Teipo gi daugiaus į kitus kraštus iškeliauvo mūsų išeivių antroje pusėje 1892 m., nes tasyk į Unija Šiaurinės Amerikos visai jų neįleisdavo nuo pusės rugpjūcio iki pabaigos lapkričio; taigi į tą laiką atkeliauvę į portus, jeigu nenorėjo grįžti atgal į tėvynę, turėjo keliauti kitur. Daugel mūsų išeivių tasyk iškeliauvo į Argentiną, La Platą, Braziliją (mažiausiai), pietinę Apriką, o kas daugiaus pinigų turėjo, bandė keliauti net į Australiją (kelionė nuo Bremos į Melbournę ir Sydney kaštuoja 480 markių nuo žmogaus), bet kad čia išlygos uždarbis buvo niekiausias, teip kad į tą tarpą vietinės valdžios nežinodamos ką daryti su vietiniais be darbo esančiais darbininkais, neturintiais nė gyvenimo nė valgio, pasamdė laivą ir išsiuntė bado nuvargintus darbininkus į Urugvajų. Jeigu norite bado numirti, tai nors numirkite svetur! Žinoma ir nukeliavusieji mūsų išeiviai ne rojūje ten atsirado. Jeigu neprazuvo jie iš bado, tai skursta gal kur pas farmerjus (per Bremą sugrižo tik 5, viens iš jų numirė Bremonoje, kiti gi čia gavę darbo prie statymo geležinkelio, užsidirbę pinigų, iškeliauvo į Šiaurinę Ameriką). Ne ką lengvesniam būvyje atsirado ir tie, kurie iškeliauvo į Braziliją (dykai jau nevažiojo, bet už kelionę nuo Bremos į Rio de Janeiro, Santos ar Bahiā reikėjo mokėti po 125 markes), Argentiną ar La Platą (kelionė kaštuoja 175 markes) — visi mūsų išeiviai bernauja čia po haciendas (?) už menką užmokesnį, nes įrongti ką sau trūksta jiems pinigų. Per tris paskutinius metus, tik per Bremą (nors Bremos laivai ne vaikščioja į Apriką, tik ten esanti agentai Bremos Lloyd laivais siunčia išeivius į Londoną, o iš ten jau toliaus engliskais taip vadinamos Castle Line voža į Cape Town (Kapštata). 2015 žemaičių iškeliauvo į pietinę Apriką, daugiaus į aukso kasyklas Johannesburge

(kelionē no Bremos iki Cape Town kaštuoja už vyriski 215 markių, už moteriskę 280 markių, nuo čia-gi geležinkelii iki Johannesburgui 85 markės nuo žmogaus) arba į dėimantų kasyklas Kimberley ir Jagersfontein, kur dirba kaip ir laukiniai kalfai, t. y. atlieka kuo sunkiausią ir nesveikiausią darbą už menką užmokesnį, arba tarnauja pas pralobusius, prekianjant tarpkasejū, žydellus, išėjusius iš Lietuvos. Iš tų visų mūsų išeivių tėvynė jokios neturi naudos; jie yra visai pražuvę; neturi geidžiamos naudos-nė jie patys. Tai-gi liekasi tik išeiviai į Siaurinę Ameriką (kelionė brangiausia kaštuoja nuo Bremos, nors per čia daugiausiai lietuvių keliauja: pagal laivą kaštuoja 120, 130 ir 150 markių, atgal iš Amerikos į Bremą tik 85 markės; nuo Hamburgo ant 10-20 markių pigiaus, o nuo Antverpeno ar Roterdamo nuvažiuoja už 85 markes), kur dar lietuviškai šėip taip laikosi ir dalelė iš jų, uždirbę kiek pinigų, siunčia atliekamus į Lietuvą. Bet ar tie siunčiamieji pinigai uždengia tą, ką išeiviai išvažiuodami iš čia išsiveža?

Kiekvienas iš mūsų išeivių keliaujančių į Siaurinę Ameriką paima iš namų mažiausiai 100 rublių, višutiniskai-gi išpuola po 120 rublių nuo žmogaus (keliaujantis į Apriką, Australiją, arba į pietinę Ameriką turi turēt daugiau, nes čia apart brangesnės kelionės ir laivai eina tik du-syk ant mėnesio, o mūsų žinot pirmiau apie laiką išplaukimo laivo niekada nepasirūpina, nes jiems rodosi, kad jeigu jie užmokėjo už kelionę, tai laivas turi plaukti tnojans su jais; kad ne taip buva, persitikrina per vėlai, kada portuose reik ilgai išplaukimo laukti, o tas laukimas kaštuoja jiems brangiau kaip reikia). Ant 35 000 išeivių iš Lietuvos kasmet išpuols 4 200 000 rublių išvežtų iš tėvynės. Iš to skaitliaus mūsų išeivių labai retas nusiveža kokį rublį ar kitą į Ameriką. Amerikos statistika apie ateivius parodo, kad metuose 1892, t. y. kada iš Maskolijos jų daugiausiai atkeliavo, tarp maskoliskųjų ateivių buvo 355 tokių, kurie turėjo su savim 100 ir daugiau doliarų, bet tie skirstosi tarp vokiečių ir čekų kolionistų, kurie atkeliauja į Ameriką su visa seimyna ir su pinigais ir vakarinėse valstijose, kur žemė pigesnė, perka sau farmas; tarp lietuvių tokių pinigopčių buvo vos 20, kiti turėjo mažiau — visa-gi dauguma beveik nieko į Ameriką neatsivežė. Lenkams ir finams toji statistika palieka atskirą vietą; su maskoliais jų nemašo. Nors kelionė ant pigiausio Bremos laivo (išplaukia 2syk ant mėnesio; Austrijos išeiviams Lloydas buvo papigines kelionę ant 20 markių), ant kokių mūsų išeiviai paprastai atsiveža pa-

rubežiuose išpirktas (Tilžeje, Insterburge) laivakortes, drauge su kelione geležinkeliu iki Bremos kaštuoja tik 65 rubl. nuo žmogaus, bet beveik visi išeivių pinigai liekasi rankose visokių apgavikų, kokių visur pilna abiejose pusėse rubežiaus, pradėdant nuo Vilniaus, Bresto, Bialostoko iki Tilzei, Insterburgui ir Karaliaučiniui, drasesni apsigyvena Prusų pusėj, kaip antai: Klaipėdoje, Bajoruose, Lauksargiuose ar Tilžeje, nes numano, kad lietuviškai keliaudami slapta, be paspartų niekam skustis neisdris. Paslapti agentai abiejų pusių žydai toki kaip: Götz, Blaufarb, Rosenblum, Feinstein, Klein ir t. t. gaudydami žmones Bremos agentams labiausiai skriaudžia; agentai tikri kokių yra ne tik Prusų pusėje, bet ir Maskolijoje, kaip antai: Rostaedt, Lacroix, Spiro, Carlsberg, Missler ir t. t., nors ne viską atlieka, kaip pridera, bet vis-gi taip skriausti kaip paslaptieji negul, nes valdžios jų kantorus jeigu skriaudimai pasirodytų, gal uždaryti. Kiekvienas tikrasis agentas, turi keltą paslaptinių, kurie anienus žmones gauda ir lupa ant savo naudos juos kaip įmanydami.

Prusų geležiukeleims (nuo Maskolijos rubežių) prisakyta pardavinėti bilietus kelionelį į portinius miestus tik tiems išeiviams, kurie turi laivakortes antrės klasos; tai-gi pats išeivys neturintis jos, arba turintis ją atsiųsta iš Amerikos (agentai ten paprastai rašo teisingai klasą, ant kurios pinigai yra užmokėti) noroms-nenoroms turi kreiptis prie tokių apgavikų su prasymu palengvinti kelionę ir pirkti laivakortę per jų tarpininkystę. Už tokią malonę ir išpirkimą bilieto ant geležinkelio ima jie paprastai sau po 40 rublių nuo žmogaus. Kas nenorėtų iš tos jų malonės pasinaudoti, tą paduoda žandarams, o tie jau išeivį neturintį nuo gubernatoriaus užrubežinio pašporto gražina atgal į Maskoliją. Panašiais gandinimais (nors portuose nėr išeiviams ko bijotis) priverčia mūsų išeivius tuli nežmoniški prilaikytojai gspadų portiniuose miestuose pirkinėti, visada už trilinką prekę, daigtus niekam netikusius ir visai išeiviui nereikalingus. Yra ten ir toki, ypač Bremonoje, kurie net kisenius ir moterų padurkus iškrausto, jieškodami pinigų, idant žinotų iš-syk kiek ir kokius niekniekius gal jis išeiviui be jo noro, ir net be jo žinios primesti. Tokiu jau melagingu budu ir valdžių užtvirtinti agentai priverčia Bremonoje, Hamburge ir kituose portiniuose miestuose pirkinėti tikietus ant Amerikos geležinkelii, bet ir čia jie nusuka išeivį ant kurso doliaro, rokuodami po 8-10 fenigų ant kiekvieno doliaro viršaus, o jeigu moka rubliais, tai da daugiau. Tai-gi kelionė mūsų žmonių, be atsakančių užrubežinių pašpartų, daug brangiau jiems atseina ne kaip vertė

pasparto, su kurino jau galėtu važiuoti be jokios baimės ir nesiduoti begėdiškai savę skriausti visokiems paslemėkamams. Apsunkinimas išdavimo užrubežinių paspartų nestabdo išeivystės, tik daro ją mūsų žmonėms brangesne ir apdirba dirvą visokiems apgavikams. Neturintis pasparto, maskriaustas žmogus, negal kreiptis ir pagalbos įieškoti pas maskolių konsulą, nes tasai pirmiausiai pasparto klausia, o neturintis jo, vieton gelbėti, išmeta laukan per duris. Kitų viespatysčių konsuliai ne taip elgiasi; gal ir maskolių konsuliai ne visur toki kaip Bremoje.

II.

Paklauskim dabar, ką mūsų išeiviai, keliantami su tokiau vargu ir kartais į Ameriką tikisi ten rasti? Vieni sako, kad mums pridera ten mokslo įieškoti — bet to ir pati Amerika iki šiol da sau turi per menkai, šiandien ji pati da įieško Europoje: universitetuose Berlyno, Paryžiaus ir kituose garsesniuose, dailos akademijose ir konservatorijose tarp svetimų studentų daugiausiai yra amerikiečių; niekur gal kaip Amerikoje augštesnės mokyklos neturi tiek svetimų profesorių ir tai ne garsesnių moksliskais nuopelnais, nors Amerika geriausiai rodos užmoka. Europoje rodos nėra amerikiečių profesorių; jeigu ir atsitiktų koks, tai tikrai, galima sakyti, kad jis augštesnį mokslą ne Amerikos mokyklose bus pabaigęs. Teipos-gi ne atsitiko mums patikti, kad pargrįžęs iš Amerikos mūsų stotasi nesiotojū sviesos ir isminties arba nors teip reklamuotu tautiską supratimą, nematome ir tokių, kurie sugrįžtų apšviestiesi, su stipresnėmis nuomonėmis: sugrįžta tankiausiai nustoję trupučio doros, kurios ir be to ne daugiausia pas mus yra, — tai ir visas pilnas dyvisko gyvenimo. Nė Amerikos administracija, nė jos gyventojai ne duoda mūsų žmonėms gero pavykslo augštesnės doros ir žmoniškų jausmų. Parodysime tik vieną atsitikimą, koks niekur tarp kieknorint civilizacijos apimtų žmonių atsitikti negalėtų, o jau Europoje niekur, ne isskiriant Maskolijos ir Turkijos. 1891 m. nukeliavo į Pensilvaniją išeivys lenkas ir gavo kur ten ant farmos vėtą; vieną kartą auklys jam įspytė į keli, iš ko išdygo uždegimas kelio sanarių. Valdžios Amerikos nepasistengė visai jį gydyti, bet kaip netinkantį prie darbų su baidė ištinusia koja sugrąžino atgal į Europą; tik Bremoje atidavė jį į ligonbutį. Matėme teipos-gi sugrąžintą moterį (Slovakę), kuri atkeliavus į Bremą ant rytojaus gimdė. Kitur elgtusi kitaip, ne kaip tai daro ana garbinamoji liuosybės žemė.

Nėra tarp sugrįžusių nė garbintojų liuosybę Amerikos. Teisybę sakant nė turime

nė už ką teip labai garbinti Ameriką, nes jį musiečių ne labai ir pageidauja. Skaitėme „Vienybėje“ gyropelningas korespondencijas, buk lietuviai darbininkai dėl savų darbštumo visur yra pageidaujami ir jiems darbo ne truksta — bet ką-gi galima daryti, jeigu gyropelnystė ne visada eina drangia su teisybe. Priešingai pasakoja ir tie, kurie sugrįžė iš Amerikos. Jeigu mūsų tikrai teip geri butų darbininkai, tai Amerika juos ir kviestų pas savę, o tuom tarp lietuviams, lenkams, slovakams, žydams ir italijonims pati kelionė į Ameriką labiausiai ir tankiausiai buvo apsunkinama; daugiausiai jų ir atgal grąžina, ir tai daugiau vyrų ne kaip moterų. 1893 m. Amerika, iš atkeliavusių į jos portus maskoliskų ateivių, ne priėmė visai, bet sugrąžino atgal be mažo 2000 lietuvių; švedų vokiečių ir prancuzų ne grąžina niekada atgal. Juo darbininkas apšviestiesnis, juo jis ir geresnis, o juo geresnis, juo labiau jo reikalauja, o vėl reikalaujamo jug nieks be jo noro ne grąžis atgal. Kas-gi pas mus teip labai stengiasi, idant mūsų darbininką apšviestiesniu o tuo pačiu pageidaujamu visur padarytų? atsakymas trumpas — beveik nieks. Pagal Amerikos įstatus čia nepriima svetimų darbininkų, pribuvančių ant gatavo darbo, darbininkų kontraktuotu; agentai-gi ir laivų kompanijos, per kuriuos mūsų išeiviai kelianja nenor idant juos grąžintų atgal, nes tokius laivai tur parvežti atgal be jokio užmokesnio į portą iš kur yra paimtas grąžinamas ateivys, agentas-gi tankiausiai tokiam parvežtam be jo noro iš Amerikos priverstas buva nupirkti bilietą kelionės geležinkeliu nuo porto iki Maskolijos rubežiaus. Tai-gi kiekvieną išeivį prieš išvažiuosent gerai mokina kiekvienas agentas ką jis privalo sakyti priimančiam ateivius Amerikos valdininkui, idant nebutų grąžinamas atgal. Jeigu mūsų tikrai daugiausiai grąžina, tai dėlto, kad jų mažiausiai pageidauja.

Gal mūsų išeiviai su dideliais nuosimėiais grąžina atgal Lietuvai nors jų iš jos išvežtus pinigus, kaip tai daro airiai arba Vengrijos slovakai? Geriausiame laike uždarbio Amerikoje, kada daugiausiai išeivių čia traukė t. y. 1892 ir 1893 m. Maskolijos išeiviai, tame skaitliuje lenkai ir finnai, siuntė iš Amerikos per Bremos bankierius vidutiniškai po 10 000 rublių ant nedėlios į Maskoliją; toki jau beveik skaitliū siuntė ir bankieriai visų kitų portinių miestų; bankieriai Amerikos tankiausiai jiems išeivių ant issiuntimo pavestus pinigus siuncia per bankierius Europos portinių miestų. Tai-gi išpuola vidutiniškai 1040000 rublių ant metų; bet tame skaitliuje siuntinių nuo lietuvių yra tik pusė, t. y. tik 520000 rublių. Tris tik siuntiniai 1893 m. perėjo

tukstanti rubliu: viens ant 1000 rubliu buvo i Mariampole, viens ant 4500 i Reseiniu paviete, ir viens ant 2000 rubliu i Ankergeres paviete. Pagal informacijas maskolisko pacio, apgarsintos „Varšavskaine Dnievniko“ (nezinome kiek teisingos yra tos informacijos) tiesiog nuo iseiviu per tris metus iki 1893 m. is Amerikos atėjo i Maskolija 270 000 rubl. Jeigu da prie to pridésime ir tuos, kokius griztantieji is Amerikos iseiviai patys parsiveza atgal, (1892 ir 1893 m. griztančiu lietuviu buvo labai mazai ir jie pas Brems bankierius issimainé per metus ne daugiau kaip 25 000 doliaru), tai suma vis-gi ne pereis jokiu budu i milijono rubliu atsistu is Amerikos nuo iseiviu i tevyne pinigų. Poreita meta skaitlius muisikiu iseiviu (sumazéjo iki trečdalis 1893 m. o su tuo proporcionališkai ir daugumas siunciamu is Amerikos pinigų i Maskolija; bet pasidangino skaitlius griztančiu is Amerikos su pinigais; suma vis-gi vienok pasilieka ant 25% mažesne ne kaip 1893 metuose. Bankieriu portinuose miestuose Europos siuntinécianciu pinigų i Maskolija ir parmainécianciu juos musu iseiviams griztantiems is Amerikos ant rubliu nera taip daug, idant negalima but surinkti tiek-tiek teisingos ziniot apie pinigų griztančius is Amerikos i Lietuvą. Ant galo iseiviai grizdami atgal persikeicia paprastai doliarus pas ta pati agenta, per kurio rankas i Amerika keliavo, Ar seip, ar taip rokuosime, vis-gi ispuola, kad musu iseiviai keliaudami i Amerika isveza is Lietuvos vidutiniškai po 4,200,000 rub., o grazina is uzdarbio teisybe daugiau ne kaip yra i Amerika atsiveze, bet vis-gi su virsum ant 3 milijonu rubliu maziau ne kaip is tevyne issiveze; tai-gi Lietuva per iseivyste zudo kasmet 3 mil. rubliu. Lietuva ne taip vargingas kraštas, jeigu ji per savo iseivius kasmet, be jokios sau, o-be atsakančios ir davėjams naudos, gal kasmet apdovanoti Vokietija net 3 milijonais rubliu.

Gana rodos aišku, kad musu iseivyste ne tik Lietuvai neatgabena naudos, bet ja nvargina per isvežima is jos pinigų, kurie neduoda jai jokio naudingo vaisiaus. Per iseivyste liuosiname tik vieta svetimiems, kuriu vis daugyn po Lietuvą vysta. Teisybe, kad musu iseiviai delto is tevyne issikrauste, kad cia atsakančio savo geismams uzdarbio surasti negaléjo — bet duonos musu tevyneje yra ir jiems, nes javu net parduoti kur neturime. Nera pas mus dabar tik darbo visoms musu tevyne vaikų rankoms; bet ar-gi jo neasitrastu visiems ir tasyk, kada tuos milijonus rubliu, koki šiandien ismétyti iseiviu rankomis nuskesta vokieciu kišeniuos, apverstu ant irengimo pabriku, amatininkisku

dirbtaviu, krautuviu prekystei ir kitokiu naudingų itaisymu? Vokietija tik daug turtingesne, bet ji savo turtais kitu niekur neselpia. Apvertus iseiviu isvežtus pinigus irengimui naudingų ir reikalingų tevynei dalyku, tikrai surastume namieje darba ir tonis rankoms, kurios šiandien svetur uzdarbio jiesko; zmonių pas mus nera per daug; vaisiai zemés musu tevyne užtenka visiems tik reikia sutverti laukas platesnis darbu. Pakelus pramone, amatus, prekyste, ko šiandien pas mus nera, dar pelnytume kitus milijonus, kuriuos šiandien už visokius isdirbimus svetimiems mokame, o jau už tuos pinigus galima but daugiau irengti viso ko, ne kaip turime ranku darbu, už musu isdirbimus jau pas mus plauktu svetimi pinigai; pasikeltu ir vertumas zemés vaisiu. Tie milijonai, kuriuos šiandien ant véjo leidžiame, užtektu tam, kad už juos viska kas reikia namieje galétume itaisyti. Bet ar itaisyme — tai kits klausymas. Mazai ant to reikia — tik kad kitkais, apsukresniais, ismintingesniais ir geresniais žmonemis pastotume. Pinigu ant to, kaip matome, mums netruksta; netruksta ir ranku norinciu dirbti, tik rankos tos, kaip tai yra šiandien, trunkias i svetimus kraštus darbo jieskoti ir tuo atidengia Lietuvą svetimiems ateiviams. Nuosimtis lietuviu, Lietuvos gyventoju, mešs i meta mažinasi, net ten, kur lietuviyste da neva tvirciausiai laikosi, t. y. Kauno gubernijoje: 1861 m. buvo Kauno gubernijoje lietuviu-kataliku 81,58%; 1880 m. — 73,75%; 1884 m. — 73,56%; 1889 — 73,45% o jau 1892 m. — 72,77%. Užtatai anga skaitlius staciatikiu, kuriu toje gubernijoje 1845 m. buvo is viso — 18778; 1861 — 29596; 1880 m. — 30630; 1892-gi metuose — 40250. Ar-gi istikro nera mums ateities? Ar mes ant ismirimo paskirti? Ar nera pas mus ne tiek gyvybes, kad mes jau Lietuvą ir nuo maskoliu apginti negalime, ir tai dabar, kada mus da suvirsum 73%? Tai kas-gi bus tasyk, kada skaitlius musu susimazys iki 50%.

L. S.

Viršminkai.

Margas paveikslélis
(tesimas).

Po keliu dienu Vakkanalij Vziatkovic vél issirengé lankyti valsčius. Sitoje antroje kelioneje pirmiausiai susipažino su Ziopliu Bavolskiu. Bavolskis nemokédavo taip puikiai pavaisinti, kaip ana Pstrumskis, arba Knznikis, nors nesigailédavo né valgio, né gerynu — nebuvo mat prie to linkes. Užtai-gi buvo linkes prie kortu, losdavo. ir namieje ir isvažiaves. Prie kortu galima buvo patémyt, kad Bavolskiu niekad nepritrugdavo pinigų. Pralosdavo desimtis, simtais ir visada už-

mokēdavo, visada istekdavo. O tai vis mat
is algos 150 rubliju. Ypac daug pra-
lošdavo, kada atsilankydavo pas jī vyriausybē.
Iškur indavo pinigus? Turējo, matoma, galvā,
Zīnia buto, kad Bavolskis isliuosudavo is
kariūmenēs. Ta dalykā atlikdavo labai lengvai.
Gaveš i kanceliarijā popieras, kud tas ir tas
is jo valsciāus grīžta is kariūmenēs, kārpo
netinkantis, skubindavo pas grīžtanēio tēvus
i sakydavo:

Jeigu norite, tai as jus sunj isliuo-
suosiu, tikrai isliuosuosiu. Tiktai, zinoma,
nemažai kastuos, bet kā daryt? to už maža
nepadarysi. Ir atminkite, apie tokius dalykus
ša, nes viskā galima pagadyt: ir jums ir
man butj! — baigdavo, paēmēs nuo nudziū-
gusiū tēvū pinigus.

Teisybē, nepoīlgam suns grīždavo is ka-
riūmenēs ir kad jis pats kas zin kaip teisintj
tēvams savo sugrīžimā, tai nieks jam neitiks.

— Snekēk tu sau sveikas! Čia tik Ba-
volskio darbas! kad ne jis, tai butun kas
zin kol valkiojēs „ružj“ — manydavo tēvai,
nes isakytā apie tai nekaltēt.

Snekēdavo vēl, buk Bavolskis, susikalbējēs
su pačto viršininku, mokēdavo traukt gētā
pelnā is laiskj su pinigais, prisijustais kaimo
žmonelēms is Amerikas. Is kariūmenēs pelny-
davo šintais, is pačto dešimtinis. Apie ki-
tokius šaltinius ūzdarbio svietas nekaltēdavo,
negalēdamas viso ko patirt.

Per nedēliā viršininkas atlankē visas
valsčij kanceliarijas. Nors niekur jau daugiau
neuzminē jam, kokia pavietyje „jvestā tvarka“,
tai apie tai nē nesirupino, zinodamas, kad
tvarkos pavietyje neisdris gadint nē vienas
vaitas, nē vienas raštīninkas.

Išskyrus Bavolski, niekur valsčijje nē-
mokējo priimt paskutiniame laike savo virši-
ninkā. Nors ir pasilydavo, tai teip paprastus
dalykus, kad viršininkui net nepritiktāvo ra-
gant, tai-gi ant pasilsējimo pradējo hankytis
pas kunigus ir su jais susipažint. Patyrē,
kad kunigai svelnus žmonēs, moka svečij
priimt, o ypac nesigaili vyno.

— Tur but dēlto, kad aš viršininkas —
manē Vakkanalij Vziatkovič, gerdamas vynu
— kitam kam tik rodos vyno neduotj.

Nors vyno nesigailējo, bet nē vienas ku-
nigas neuzminē apie „jvestā tvarka“. Virši-
ninkas net paklausē vieno kunigo, kiek ima
algos, tikēdamas, isgirst tj pat, kā nuo
Pstrumskio.

Tai kā su mus algā! menkutē.

Rodos tik reikējo pridēt: tai-gi ant tos
algos nē nežurime ir t. t. Vienok nepridējo.
Tas dalykus viršininkui labai nepatiko.

Išsigērēs pusētinai vynu ir lyg ūzstrustines
ant kunigū, ūzvaziavo pas Tautintj prabascij,
apie kurj žinojo, buk esjās labai turtingas
gulš ant pinigū, anot žmoniū pasakos. Pra-
bascius, jau žmogus senas ir stukus nuo ne-
ispasakyto sutukimo, kas zin kā rasē ir nē ne-
uztēmijo visai jeinančio pas jī viršininko. Tik
tada atsikreipē, kada Kruglodurov suriko:

— Ar tai tu prabascius?

— Aš — atsakē ūzklaustasis, keldamas
nuo kedēs ir persiprašydamas.

— Ar tu žinai, kas aš? Aš paviečio vir-
šininkas! — suriko, negalēdamas susilaikyt
is piktumo Kruglodurov.

Tai, meldžiamas, pons viršininke, pri-
sėsk, busi sveicias — tarē prabascius, nepar-
manydamas, kas čia darosi.

— Viršintokui jeinant, reikia atsistot! —
riktelējo Kruglodurov sukandēs dantis

— Prabascius atsipeikējo ir skaudžiai ūz-
gautas atsiliepē:

— Žiuok, tamista, kad sitnose namuose aš
seimininkas ir niekas neturi tiesos mano
namuose manę skvianst! Reikalo pas
manę neturi nē kokio. O jeigu atējei nē j
svečius, tik ant manēs rēkant, tameldžiamas,
selauk! — pasakē ir parodē duris.

Vakkanalij Vziatkovič, isgirdēs teip neti-
kētā atsakymā, nežinojo nē kā sakyt, nē kā
daryt. Nuleidēs ausis, išėjo, tik iseidamas
per duris pasakē žemu, perkostu per dantis
balsu, bet teip, kad girdētj prabascius:

— Aukso kiaulē!

Nuo tokart jau to prabasciauis kitaip nē
nevadino.

Išsodo j vezimā ir keliavo namo, perpykēs
iki paskutiniūj ant kunigū, ypac ant Tautintj
prabasciaus.

— Palaukkite! tai jus šiteip olgintēs su
vyriausybo? — kalbējo pats sau. Negana,
kad nē vienas neuzsiminēte apie „jvestā
tvarka“, da drįstate pries viršininkā šiteip
kalbēt! Maišdariai! Aukso kiaulēs! — ūz-
baigē siek tiek luktelējēs.

Išgaravus vynu, išgaravo ir rustumas. Už-
miršēs kunigus, Vakkanalij Vziatkovič emē
su visā atida perkrašinēt pasekmēs pirmo sp-
sipaziavimo su savo paviečiu, pasekmes pir-
mujū, kaip pats sakē, savo administratyviskū
žingsniū.

— Viskas klojasi kogeriausiai — protavo
bevažiuodamas. — Pavietyje, jvesta, matau, gera
tvarka ir da-gi nuo seniai, tai jau bus tyirta
ir nē kokij administratyviskū atmainū tane
dalyke daryt nereiks. Viršininkā visur gerbia,
o kaip kur tai matyt prisibijo, tai lengva
bus administracija. Na, su aukso kiaulėmis
— čia negražiai susirauck. — žinosin, kā
padaryt, tam aš viršininkas! O iš viso ge-

riausiai tai pinigėliai, pinigėliai. Bus jų ikišiol — tarė, traukdamas su pirštu sau skersai kaklą. — Bus ikišiol! — tarė teip garsiai, kad net vežikas atsigrįžo.

— Gerai but viršininku — protavo toliau. — Valdan pavietį vienas sau, kaip Dievas. . . . Aš tada gerai save pavadinau. . . . Ką noriu, galiu daryt, aš liepiu, o manęs turi klausyt. . . . Jng aš vietininkas augščiausios valdžios, ciororiaus. . . . mane tur visi gerbt. . . . Ačių vyriausybei, kuri mane čion atsiuntė! . . . Kam mane vyriausybė atsiuntė? But viršininku. Kaip tai but viršininku? — užklausė save iš netyčių, pāleidęs mintis protavimo takais, ir net persigando savo klausymo, nes pamatė, kad neranda nė kokio atsakymo, kad čia pasibaigė visas išteklius jo proto.

Kruglodurovo filiozofija apie tai, kas jis, kam jis čia yra, baigėsi ant to: kad jį atsiuntė vyriausybė tik but viršininku ir kad pavietis turi jį už tai gerbt. Jam rodėsi, kad jis yra pastatytas pavietyje, kaipo zerkoas, kuriame turi atsimušt baimė ir gerbimas vyriausybės. Apie tai, kad jis būtų atsiųstas prižiūrēt pavietį, but užtarytoju jo ir tarpininku, pasipažinus pirmiau su žmonėmis, jų padėjimu, jų reikalais, jų dvasia ir tt., mus viršininkui neatėjo nė į galvą. Teisybė, nėr ką už tai kaltint jį: ir galva jo tam dalykui buvo per menka, ir buvusieji prieš jį viršininkai, net su gerešne galva, apie tokią viršininko pareigas niekad negirdėjo, nesirupino ir nemanė. Nereikalavo to niekad nė augštesnė vyriausybė, skirianti viršininkus. Gerbimą vyriausybės Vakkanalij Vziatković suprato tikrai konkretiškoje formoje t. y. pavidale aukų ir tokiėje formoje nematė nieko pikto, ypač, kad tam pavietyje įvesta jau tokia forma nao senei, o senas pāprotys tai beveik lygus su tiesa. Nėsusiprato visai, kad toks Pstrumskis ankaupa viršininkui ne dėl pagerbimo, o tik dėlto, idant viršininkas žiurėtų per pirštus ant jo darbų valsciuje, nebansų už aukas, kurias pats plėšia iš valsciaus. Žinoma, da toliau buvo mintis, kad, indamas nuo Pstrumskio aukas, padeda plėst savo paviečio žmones.

Kad Vakkanalij Vziatković aukas, pasvečiamas viršininkui, laikė per dalyką teisingą, gali paaiškint šitas atsitikimas. Važiūdamas atsilankyt pas dvarponius, pateko pas baroną K., labai turtingą vokiētį, kurio smus buvo prisirašęs prie Yokiētijos. Mirus jaunesniamjam sunui ir neturint kam palikt turtų, K. norėjo vyresnyjį sunų prirašyt atgal prie Maskolijos. Žinodamas, kad viršininkas tam reikalui gali but parankus, tyčia taikėsi jį priimt ir gražiai pavaisint. Savo dvaruose K. prilaike veislę arklių lektynoms

ir pats mėgdavo jodyt raitas. Užmanė visiems svečiams pajodyt. Kruglodurovui labai patiko paskirtas jam arklys, da labiau beveik už Kuznickio mašiną, ir tiesiog pasakė seimininkui, kad jį siųstų namon ne karietoje, o tik raitą.

— Gerai — atsakė K. — galėsi tamista jot. Leisiu sykiu vieną žmogų, tai parves atgal atkalavo man adjutantas, parjosiu vienas.

Seimininkui buvo nesmagu ką nors daugiau sakyt ir satiko leist viršininką vieną, tikėdamas, kad arklij pats atsiųs. Nė į galvą neatėjo, kad galėtų atsitikt kitaip. Kruglodurov išjojo. Pereina kelios dienos, nedėlia, antra — arklio nėra. Ant galo per oficialistą, tyčia nusiųstą į Naupilę, K. primena viršininkui arklij. — O viršininkas anė gero.

— Primink — sako — savo ponui, kad jo suns reikia perkelt į mūs pusę.

Ant to ir pasibaigė. Arklys liko viršininkui. Paskiau pats Vakkanalij Vziatković girdavosi, kokiu budu įgijo gerą arklij, nieko nė neslėpdamas.

III.

Atlikęs „administratyviską susipažinimą“ su paviečiu, išėjosi Kruglodurov namieje ramus ir lūksmas. Kaip trosko pasigirt tuo „susipažinimu“ Matviejevui! Tik tas beveik nuo laiko pirmosios su Kruglodurovu lekeijos buvo išvažiavęs į gubernijos miestą su reikalais savo bylos ir da čiuvo nesugrįžęs. Mūs viršininkas kasdien eidavo į paviečio kanceliariją pasirašyt ant popierų, o atlikusi laiką visiskai pašventė, kaipo pridera, reikalams savo šeimos ir draugijos gyvenimui, pažymindamas jį neišpasakytu užsivertimū naikinime degtinės, ar tai svečiuose, ar tai pas save kitas vaisinant. Taip tęsėsi gana ilgai. Jau suspėjo beveik visi vaitai su raštiniškais atsilankyt, parodydami gerbimą savo vyriausybės, jau Pstrumskienė net porą kartų atsilankė su mažmožiais, jau atsirado keletas naujų reikalų su žydėliais. . . . tik Galagandzių valsciaus vyriausybė nepasirodė. Tas dalykas užpykino Kruglodurovą. Įsakė tuo jau Galagandzių vaitai stot tą ir tą dieną pas viršininką. Vaitas stojo.

— Ar tu užmiršai, kad yra paviečio viršininkas?

— Ne, pons viršininke, neužmiršau — atsakė vaitas, nieko nenumanydamas, ko nuo jo reikalauja. — Ir mūs kanceliarijoje rodos viskas rasta tvarkoje. . . .

— Ne tai! — riktėlėjo viršininkas ir nežinojo, ką toliau sakyt. — Ant kelintos aš tau įsakiau stot? — Užklausė pamastęs.

— Ant desimtos, poms viršininke.

— O dabar pusiau vienuolikta! Ką?

— Kelias labai slapias — pradėjo teisintis vaitas, bet viršininkas nedavė jam užbaigt.

— Aš tave, suns vaike, patupdysiu ant kokios nedėlios, kitos, tai žinosi, kad yra pavietyje viršininkas! Pasol von! Vaziuok ir žiurėk!

Vaitelis išvažiavo, jau numahydamas viršininko norus.

Galagaudžių vaitas tarnavo jau keletą metų ir spėjo pravaitant gyvatą, nes turėjo pilnai išlavintą vaitų ypatybę. be peklinės nė guldavo, nė keldavo. Da prie senojo viršininko galėjo paaukiant savo algą, kada-gi ant degtinės išteko iš pamų, o dabar liko tik viena alga, kurios nėfėkes neturėtų už ką gert. Delto-gi nesirodė viršininkui, tikėdamas užslėpt nuo jo savo algą. Pasirodė, kad apsigavo. Čia gąsdina viršininkas, o čia nesinori prastot vaitystės.

— Ką čia daryt? — klausiasi savo raštininko. — Reiktu pakist viršininkui, viši teip daro, o nėra pinigų. Ką daryt?

— Žinai ką? — tarė gudrus raštininkas. — Paimk iš valdėiaus kasos. Iki tą dalyką kas patirs, tai pereis daug laiko, da galima bus į kasą sugražint. O jeigu, Dieve mylėk, patirtų, tai žinosime, kaip teisintis — nebijok!

— Gerai tu sakai — pritarė vaitas.

Kasoje buvo tuo žygiu penki šimtai rublių. Paėmė iš to viršininkui šimtą.

— Na, o man už gerą rodą ir tyliėjimą tai nieko? nors penkiasdesimts duok! — atsiliėpė raštininkas.

— Ink, tegul tave galas! — pasakė vaitas, o valandėlę patylėjęs susuko.

— Kad tau penkiasdesimts, tai ir man penkiasdesimts! Jug aš viską darau ir už viską turėsiu atsakyt, ar ne?

— Ink ir tu.

— Na, jeigu teip, tai pridėkime da ir viršininkui penkiasdesimts!

— Pridėkime — sutiko Raštininkas.

Vaitas į kelias dienas atsilankė pas Kruglodurovą.

Sukako tikrai tiek laiko, kad vaitas spėjo prągert anuos penkiasdesimts rublių ir vėl atsilankė pas viršininką su kitais 150 rublių.

Viršininkas net nusistebėjo, bet priėmė auką, visai neprijausdamas, kokia ji bus jam karti netolymoje atcityje.

Tuotarpu atvažiavo į Naupilę apyrbės sūdas ant Matviejevo bylos. Matviejevas už visokias ankas, renkamas iš paviečio, o ypač už liuosavimą vyrų nuo kariumenės, tapo iš-

siųstas su bendrais į Siberiją. Kruglodurov su atyda klausė tos bylos, kuri paliko ant jo didį įspudį ir beveik iš pamatų išgriovė ikišiolinę jo filiozofiją.

— Tai viršininko padėjimas ne toks tvirtas, jeigu ji teip lengvai pasiekia tiesa — protavo dabar Vakkanalij Vziatkovič. — Tai atkų negalima imt be pėržeugimo tiesų tai „imt“ dalykas gana šlidus O jau aš esmi ėmęs ir, tiesai patyrus, būt man striuka Pasirodo, kad aš pavietyje ne Dievas, jeigu gali mane iš paviečio net į Siberiją išgabent Jug aš dabar rankos tų visų, kurie man pakiso, jie galėtų mane apskust ir likk sveiks! Dabar aš visų tarnas, o ne Dievas! Bet ką čia daryt toliau? Neimt? Neimt negaliu: prie to pripratáu ir be to man neištektų O kad ir neįmėčiau jau, tai gali mane nubaut vis tiek už tai, ką ėmiau Ar imsi, ar neimsi, jau dabar ta pati Imsiu! Imsiu, tuščia jų! Tik ta tiesa ko ji reikalauja nuo viršininkų? ko ji prie viršininkų kimba? Imsiu!

Siteip nusprendęs, nuėjo į parubežinį Prūsų miestelį šalia Naupilės, nusipirko stuopą spirito ir, persigabėnęs tą kontrabandą per rubežių, grįžo per savo sostapilės rinka namo.

— Kaip nuo tos tiesos atsigtint? manė

— Ar-gi ji neduoda išbėgt? Staiga sustojo, lyg ką atsiminęs, išitraukė bonką spirito ir, kratydamas su ja augščiau galvos, linksmi susuko:

— O čia tiesa? ką? tiesa? čia tiesa?

Vėl įsidėjo bonką į kisenių ir nuėjo kur kas smarkesniu žingsniu. Vakkanalij Vziatkovič išrišo mat didį klausymą: jeigu jis galėjo priešais tiesą, parsinėst iš Prūsų stuopą spirito, kontrabandą, ir už tai nieko nebus, tai galima priešais tą-pat tiesą imt ir kitokią kontrabandą, tik atsargiai, ir teip-gi nieko nebus. Susiramino ir da sykį atkartėjo ant drąsos: imsiu.

Pasitaikė neužilgo geras šaltinis. Tuomet žmonės labai bėgo į Braziliją. Vyriausybė turėjo net įsakyt paviečių viršininkams prižiurėt savo gyventojus ir parubežiuose gaudyt bėgančius. Kruglodurov, gyvendamas parubežyje, sugaudavo partiją beveik kasdien. Žydai, partijų vadai, nenorėdami nūstot savo pelno ir da patekt į kalinį, pasiulė Kruglodurovui po keletą rublių už kiekvieną emigrantą. Sutiko ir, kol bėgo žmonės, buvo ir viršininkui gerai ir žydams ne blogai.

Kruglodurovui pasisekė atleist sirdį t. y. nubaut kunigus, ant kurių da vis griežė danti. Žydpilėje numirė prabasčius, visų

mylimas žmogus. Ant palaidojimo suvažiavo iš aplinkinių parapijų kunigai, visai nesiklausę viršininko. O gubernatoriaus buvo uždrausta išvažiuoti kunigams į svetimą parapiją be pasų nuo viršininko. Vakkanalij Vziatkovic pasinaudojo iš to ir suskandė visus tuos kunigus. Žinoma, visiems užrašyta tapo koros nuo 25 iki 75 rublių. Sitamė atsitikime kunigams buvo labai lengva išsiteisinti ir issivaduoti nuo mokesčio. Jug isgavimas nuo viršininko pasu, imant visą formališką kelių, ypač toliau nuo Naupilės gyvenantiems kunigams, reikalauja į dvi nedėlias laiko, o jug su palaidojimu tiek laukti negalima. Tai fiziska teisimo pusė. Is doriskos-gi pusės palaidojimas, paskutinijs patarnavimas savo drangui, tai toks isskiriamas is kitų atsitikimas, kuris pro visus, nors is gubernatoriaus valdzios vagucius, linosai praeina. Teip buvo ir sutarta: teisintis ir pinigų nemokēt. Viršininkas užtaiso tada licitacija, ketindamas isparduoti kunigų daigtus. Kunigai sutarē laikytis, pasiduodami licitacijai, ir teisintis kad ir kas zin prieš ka. Butų islaimēję ir garbę savo prilaike, nes is vyriausybe pati susiprato, kad bereikalo sino žygiu kunigus bandzia. Tik atsirado renegatas, vienas is turtingiausiu kunigų, Selukbudzio prabascius, ir viska sudarkē. Pabuges, kad kartais vyriausybe neatimtu teip derlinga parapija, arba nekenktu, jeigu bažnyčios valdzia norētū paskirti į pralotus, pats patylomis užmokėjo savo korą. Tada jau vyriausybei butų buvę negražu, jeigu butų atleidusi kunigams, kurie patys nepasitiki ant savo nekaltybės. Prabasciai nedavē savo pažadētų daiktų ant licitacijos, turēdami is ko užmokēt, o keltu varguolių vikarijūsu pardavē paskutines kedes.

Pasisekus nubaust „ankso kiaules“ — kaip pats sakydavo — Vakkanalij Vziatkovic užsimanē nubausti ir Žydpilės burmistra, ant kurio teip-gi pyko. Patyrē, kad pirmą kart atlankant Žydpilē, burmistras ne viska pasakē apie „jvestą tvarką“ ir užslėpē daug pasaulinio uzdarbio, o is to, ka pasakē, tai didesnę dalį sau pasiliko. Bet kaip pabausti? Tiesiog negalima jug primuti, isako burmistrai stot prieš savo veidą.

Ar tamista turi kalendorių? klausia atvažiaavusio burmistro,

— Turiu.

— Ar tamista užtēmijei ten Naujus metus?

Uztēmijau — atsako burmistras, nesusiprotēdamas.

— Dėlko tamista neatvažiavai mane pasveikint? Jug zinai, kaip tai eina: pavietis sveikina viršininką, viršininkas tuoj raportuoja gubernatoriui, gubernatorius toliau ir

tokiu budu žina iki ciecoriaus. Ciecorius is to mato, kad jo priklausantieji myli savo vyriausybe, t. y. kad visio *blagopolučno*; ir siuncia padėkavojimą žemyn iki paviečio viršininko. Supranti tamista, kaip tai Tai-gi ant kito sykio atsiminiuk tamista, o dabar gali važiuoti sau namo.

Burmistras, isklausēs viska sutrankē tik pečiais ir isvažiavo. O ka darys?

Atsileidusi viršininko sirdis neuzilgo tu rējo sudrebēt. Gavo žinią, kad is Galagaudzių valsčiaus kasos prapuolē pinigai. Tuoj liepē pristatyti vaita.

Kur dingo valsčiaus pinigai? — klausia vaito.

O vaitas, visai nedrebėdamas, net viršininkui kokty pasidarē, atsako:

As paemiau.

O tu sūns vaike, vagie! As tave nušiusiu ten, kur baltos meskos

Da butų ka toliau sakēs, tik atsiminię Matviejevą ir rodos imt atēmē žada.

Tai drauge važiuosime ten, pons viršininke — sako vaitas drąsiai.

Nėr ka teip smarkiai žiurēt į mane, as tuoj viska papasakosiu. Jus, pons viršininke, reikalavote pinigų. As žmogus neturtingas, tai iskur imsin? o eia reikia duot, be to gali nustot vnitystēs, tai ir paemiau is valsčiaus kasos. Pirmą kart paemiau jums 150, rastininkui daviau 50 už-tylėjimą ir sau paemiau 50. Antrą kart teip-gi teip padariau.

— Kaip tu, sūns vaike, galėjai imti sau? a? — suriko Kruglodurov, nežinodamas jau nė ka sakyti.

Jeigu kiti gali vogti, tai ir as galiu rēzia vaitas isidrasinęs ir matydamas viršininko nusiminimą.

Kruglodurov pamatē visą baisumą savo padėjimo. Aiskus dalykas: jis, viršininkas, bus apskustas sykiu su vaitu, kaipo vagys pinigų is valsčiaus kasos.

Stai ir Siberija! o da as nė pinigų neprisirinkęs hepigu Matviejevui — kalbėjo pusbalsiai viršininkas, vaiksėiodamas skubiais žingsniais ir uosuodamas rankom — Prakeiktas sutvėrimė! tu man siteip padaryk! Na, ka dabar daryt? ka daryt? — prakalbėjo garsiau, stodamas prieš vaity.

— As žinau, ka daryt — ramino vaitas.

— Mdu su rastininku jau apskelbėme, kad kasa isplėšē ir padarėntė tam tyčia žymius. Tai-gi jus, pons viršininke, atvažiavę tardyt, nesugadiškite to teisiuono, o viskas bus gerai.

Viršininkui rodos kas vežimą sieno nuvertē nuo krutinės — teip palengvėjo. Vienok visai

nenurimo, iki neissipildė viskas pagal vaito rodą ir nepasibaigė tuo, kad nieks iš valstiečių vyriausybės nekaltas, nes kasa išplėšė nežinomi piktadariai. Nors valstiečius atstatė vaitą, bet viršininkas pažadėjo paremti jį ant ateinančių rinkimų.

IV.

Iksiol Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov susipažino su savo paviečiu, su įvesta valstiečiuose „tyvarka“, siek tiek su savo pareigomis kanceliarijoje ir spėjo permąnyti pažvilgius ant aukų ir tvirtumo viršininko vietos. Vieną žodžių įsigudrino į visas, reikalingas administratoriui paviečio, ypatybės. — Dabar pradėjo manyt apie garbę. Girdėjo nekartą, kad tas administratorius tą padarė, kitą kita, tai čia, tai ten paliko atmintį. Pats žinojo, kad yra prisijustos iš augštesnės vyriausybės kokios ten popieros, kur vyriausybė reikalauja varyt rusifikaciją, gint maskolius, gaudyt kokius ten žmones su išvirkščiomis nuomonėmis, litvomanus, sōcijalistus ir t. t. Matoma, parodytas garbės kelias, bet kaip prieit?

— Turiu įgyt garbę! — nusprendė Vakkanalij Vziatkovič ir nuo tos žmonos ėmėsi jieskot taką, kuriais galima priselint prie garbės. Vienok sunkiai ėjo. Ar pe trijų nedėlių laužymo galvos, eidamas per tiltą ir dairydamasis į visas puses, ar nepamatys kur garbę lekiant, užtėmijo prie tilto lentutę su parašu, visai jam nesuprantamą.

Kas čia parašyta? — klausia, pasisaukęs žemskį.

— Tai, *vaše visokoblagorodije*,¹⁾ parašyta lietuviškai „zingine“, kad žmonės per tiltą greit nevažiuotų. Mūsų čia bus „šagom“.

— Lietuviškai? Kas tai? Žiurėk, kad šiandien vieton šito parašo but maskoliskas! Čia ne Lietuva, čia Maskolija.

Klausau, *vaše visokoblagorodije*.

Kruglodurov, apsisukęs, grįžo atgal su tuo persitikrinimu, kad jau nuo jo garbė neissprūs. Jan nieks nepasakys; kad jis yra viršininkas tik dėl algos, kad menkas administratorius, nesirūpinantis apie valstijos reikalus, kad neatsižymino rusifikacijoje. Kas permąnė šitą parašą? — klaus ateityje. O tai Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov — atsakys kiekvienas. Žadino save tokiomis mintimis ir žengė jau teip, lyg bijodamas, kad nenupultų nuo galvos garbės vainikas.

Ant rytojaus, tikėdamas, kad apie jo administratyvišką rusifikacijos didžiadarbį žino

¹⁾ Šita sakini lietuviškai išverst pagalima. Jis reiškia titulą pagal augstumą ir gerumą gimimo. Pradedant nuo žemiausio titulo: „sukin ai“ ir einant laipaniais augsta, galima prieit ir prie „vše visokoblagorodije“. Autorius.

jau visas miestas, išėjo pasivaikščiot ir prisigretino prie vaikščiojančio burelio naupiliečių. Prueinant pro lentutę su nauju parašu ant tilto, Vakkanalij Vziatkovič su didžiu švelnumu kreipėsi prie moteriškių:

— *šagom, mesdames, šagom!*

Moteriskės nesuprato tų žodžių ir, dirstelėjusios tik į Kruglodurovą, ėjo toliau. Įžtant, vėl administratorius, lyg nurodydamas rankom į parašo pusę, ragino moteriškes, priekurias per prievartą norėjo pasigirt:

— *šagom, mesdames, šagom!*

Tada viena moteriškė atrėmė:

— Ar tamistai rodosi, kad mes tai eskadronas karėvių? Iškur tamistai staiga atėjo į galvą komanda? Net negražu!

Vakkanalij Vziatkovič pamatė, kad ne tik nieks nežino apie jo didžiadarbį, bet ir rodant jį, nieks nežiuri. Ne, iš to garbės nebus, reikia kitur jieskot. Neprijautė, kad garbė pati pas jį ateis.

Viena nedėdienį, pavakare, jau tenstant, važiavo iš bažnyčios su anyta ir berun kampanių kaimo seimininkė, jauna tikusi našlė, Gražienė. Pravažiuojant pro Taitaučiznos kordoną, užklupo abiesėikai, ištraukė Gražienę iš vežimo ir nusivilkė į laukus, o anyta su bernu, persigande, parpleskėjo namo. Ką darė abiesėikai su nelaiminga moteriškė, tai žino tik tie laukai ir tamsi naktis. Anksti rytą vos ne vos parsivilkė varguolė Gražienė sudraskyta ir sugnaibyta. Persirgusi keleta dionų, pasiskundė kaimynui dvarponiui, kuris rodijo apskust maskolius, pabaust piktadarius ir išpasakojo, kaip ir ką padaryt. Gražienė padėkavojo už rodą ir išėjo rengt skundą.

— Da eisiu pasirodavot pas kunigą. Ką jis pasakys? manė moteriškė ir nukako pas Naupilės prabascių.

— Mano vaikeli, tarė prabascius, tai būsas atsitikimas. Skųsk, vaikeli, skųsk! Jeigu tu atleistum, tai Dievas tau neatleis, nes parodytum, kad to dalyko nelaimai ne per modėmė.

— Tai dėkni, tėveli, už gražią rodą. Mūsų ponas teip-gi sakė skųst. Skųsti, nēr ką. Atleisk jiems, tai kitąsyk gali žmogų ir ilksmeri užganubyt. Ką tu su bjaurybėmis!

Taitaučiznos kordono oficieras, patyręs apie savo abiesėikų darbą ir ketinimū skųst, didei nusigando, nes žinojo, kaip skandžiai prireiks atsakyt. Nēr ką daryt — čina pas saviskį, pas paviečio viršininką, prašyt pagalbos. Pats viršininkas nieko negalėjo isprotaut, bet jo pagalbininkas, Duževskis, davė tokią rodą:

— Nesirūpinkite, aš pasakysiu, ką daryt. Eikite tiesiog pas prabascių ir paprašykite, kad nudraustų moteriškę nuo skundo. Pra-

basčiaus ji tikrai paklausys. O kad prabasčius ispildys jos prašymą, tai aš suodu savo galvą. Jis dabar laukia užtvirtinimo ant praloto, tai jam paviečio viršiniukas labai reikalingas su gerais liudyjimais. Už tą dalyką prabasčius parduotų dušias visos savo parapijos — aš jį gerai pažįstu.

Ta pačia diena Kruglodurov buvo pas prabasčių ir visai nedaug turėjo darbo perkaltėt jį į savo pusę. Prabasčius pažadėjo nutildyt moteriškę, o Kruglodurov nudzingo, pasisėkus užstot maskolių reikalus, taip kaip nori vyriausybė. Garbė rankose — manė Vakkanalij Vziatkovič o mažių mažiausiai vyriausybės pagyrimas.

Da išvakaro prabasčius įsakė spitolninkui pavadint anksti Gražienę. Zmonelė atėjo, o prabasčius pradėjo taip:

— Mano vaikeli! aš per visą naktį mąsčiau apie tavo skundą ir žinau ką, man rodo geriau bus, jeigu neskys. Pati supranti . . . kad butum mergina, tai tas atsitikimas kenktų tau, o dabar . . . kokia pragaištis? . . . Su tuo skundu . . . pradėsi, tai daug vargš iki pasibaigs, o ant galo da gūli nelaimėt . . . Geriau, vaikeli, neskysk! aš taip rodiju. Jug kásdien poteriauji: ir atleisk mums, kaip ir mes atleidžiam. Atsimink, vaikeli!

Moteriškę prizadėjo neskyst, tik atsivairkinusi ir eidama namo, negalėjo nė kokiū būdu suprast: dėlko tas atsitikimas užvakar buvo būsus, o šiandien niekō nėkenkia? Dėlko užvakar reikėjo skyst, o šiandien jau ne? Rado tik vieną išaiškinimą: taip liepė kunigas, tai taip turi but gerai.

Vienok nė šiuo žygiu neteko viršininkui nė garbės, nė vyriausybės pagyrimas. Nieks nepavadino, kad Vakkanalij Vziatkovič apginėjas maskolių reikalų, o nuo vyriausybės jug tyčia buvo slepiamas tas atsitikimas su Gražiene.

Da pabandysiu pajieskot pavietyje žmonių su išvirkščiomis nuomonėmis — ramino save Kruglodurov. — Reikia išbandyt visi keliai, išvirkščius nurodyti.

Tuojaun davė išskirstytiems pavietyje žemskiams įpatingą įsakymą, idant žiurėtų gerai, ar nepasirodys kur neištikima žmogysta ir apie tai ant tų pėdų praneštą.

Į ūmą laiką gavo du raportu. Vieniame raso: Apie Galagaudžius suka kas žin koks žmogus poniškai apsirėdęs vaikščioja po kalnus dairosi į visas puses o paskui pasistatęs ant augšto trikojo mašiną prikiša prie jos galvą užsidengia juoda pala ir ką jis ten paskui daro nepatyriau negalėdamas prisiartint, kad neužtėmytū manęs ir nepabėgtū.

Kitas raportas toks: Apie Trumpuva pasirodė kas žin koks ponas, kuris ateina į kaimus ir mieruoja žmonių galvas. Kam jis taip daro, negalima žinot. Vieni sako, kad rengia liotuvių kariumenę ir mieruoja galvas, idant kepurės gerai tiktū kiekvienam. Kiti sako, kad jis neva mieruoja, o tuo tarpu šnabžda į ausį mokindamas, kaip smaigt maskolius.

— A! turiu jan du pauksėiu! — judosiškai nusišypsojo trokštantis garbės administratorius. — Tai litvoimanai, arba socialistai! Suimsiu juoda!

Nesistebėkime: jug administratorius parapijos dėl garbės savo pavedė į abiesėikų rankas jaunuos moteriškės garbės, tai dėlko-gi administratorius paviečio negalėtų dėl savo garbės pašvest nekaltų žmonių liūsybę?

Įsakyta suimt suskystas raportuose neištikimas žmogystas. Tegul visi žinos dabar, kad Vakkanalij Vziatkovič ant visko turi akį, kaipo tikras administratorius ir naikintojas negeistinų valstijai gaivalų. Jau apie šitą dalyką tik turės žinot vyriausybė. Bet ir čia Kruglodurov, vieton garbės, sulaukė tik juokų. Pasirodė: kad tuodu ponu buvo atvažiavusiu ant vasaros pasilsėt panemunėse. — Vienas buvo mylėtojas potografas, o kitas garsus etnologas. Jau kad nesiseka kam, tai nesiseka!

Kruglodurov buvo net užmetęs mintis apie įgyimą garbės, tik išgirdo, kad gubernatorius pagyrė vieną viršininką už įtaisymą „ikonos“ ant atminties išlikimo nuo myrio Aleksandro III, susikulas ties Borkais mašinai. Atgijo mus viršininkas ir su visa energija stiverėsi prie taisymo tokios pat „ikonos“. Čia tur pasisekt ir vyriausybė negal neužtėmyt. Neilgai laukdamas, pradėjo rinkt iš savo paviečio tam dalykui liuosas aukas. Cinovnikai visi turėjo duot, nes bijojo, kad nedavę nenustotų vietos; dvarponiams nepritika neduot, ypač kad jų drauginės ir politiškos nuomonės sukosi tik aplink tai: pritinka, ar nepritinka; vaitams, raštininkams ir šaltyšiams buvo įsakyta duot; jeigu neduosite, tai aš jums parodysiu! Kunigai davė ant „ikonos“ su didžiu noru. Tokiu būdu į trumpą laiką buvo surinkta „liuosų“ aukų iš paviečio arti 800 rbl. Grįždamas iš paskutinės kelionės su surinktais pinigais, važiavo Kruglodurov panemunė per Trumpuvą, tarp neišpasakytai gražių kalnelių, apžėlusių medžiais ir krumals. Vietos gražumas privertė administratorių svajot.

— Gerai vienok, kad mašina ties Borkais susikulė . . . Gali žmogus nors pakilt vyriausybės akise . . . Kad taip dā vienas toks priepuolis, tai da augščiau galėtam iškilt . . . O kas žin, kad taip ant paviečio viršininko gyvasties pasikėsintų, ar pagarsėtų pas vyriausybę? Jug viršininkas yra caro

vietininkas, pildo jo valią, gali turēt neapkenčiančius . . . tai-gi ir ant viršininko gali kėsintis . . . gali . . .

Lyg' tyčia, lekia akmenukas, krinta ant rato ir, atsimušęs, suduoda į vežimo šoną.

— Stok! pasikėsinišas ant gyvasties! — susūnko Kruglodurov' nesėlyu balsu.

'Tuoj' liepė važiuojančiam su juo žemskiui įieškot krūmuose galvažudžio, o vežikui paduot tą akmenį, kurs buvo mestas.

— Štai šitas, pons viršininke — tarė vežikas, padnodamas mažą akmenuką.

— Negal but! — riktelėjo Kruglodarov. —

Su tokia ant gyvasties nesikėsina! štai šitą paduok — paliepė, parodęs pakelėje įaugusi į žemę akmenį menkiausiai nuo dvidešimts svarų. Vežikas išlupo akmenį, įdėjo į vežimą, o viršininkas vertė kogreičiausiai važiuot į Trumpuvos dvarą. Čia padarė trūkumą ir suvarė žmones įieškot galvažudžio. Nežilgo atėjo žemskis, vesdamas už rankų du verkiančiu vaiku, kurinodą mėtė ant kalno akmenukus, bandydamū, katro geresnė ranka. Mat vienas iš jų dviejų pamėtėjo smarkiau, pravaziuojant pakalnėje viršininkui, ir pataikė į jo vežimą. Kruglodurov pareikalavo bet-gi nubaut' vaikus, surasė protokolą ir nuvažiavo su akmeniu namo, ketindamas parodyt jį, kaipo *corpus delicti*, kad ne tik ant čaro bet vir ant viršininko galvos buvo pasikėsinę. Kada-gi visi pradėjo juoktis iš tos Kruglodurovo pasakos ir *corpus delicti*, liepė akmenį išmest. Ir užsiėmė vien tik trūstis apie „ikoną“ . . .

Apskelbė visiems, būk davęs daryt „ikoną“ Peterburgė, buk kaštuosianti tiek ir tiek — vos ištekse ant apdarų ir altoriaus. O ištikrųjų dirbo „ikoną“ Kaune ir viskas kaštavo nedaugiau per 400 rublių. Kur dingo likusieji pinigai, nieks nė neklausė, nes tokiuose atsitikimuose priežiuros' jug nėra.

Pargabeno „ikoną“ ir vėl pradėjo rinkf pinigus ant pašventinimo, o geriau sakant, ant palėbarimo, pabaigus šventinimą. Dabar rinko jau ne nuo visų, tik nuo inteligentų.

Dienai pašventinimo prisitaisė, galima sakyti, priderantiai. Palengvinimui-gi kelio savo garbei nepamiršo nė apie korespondentą. Užkviētė vieną mokintoją ir prasė aprašyt pašventinimo ceremoniją ir istoriją atsiradimo „ikonos“. Pūsergėjo vienok korespondentą, kad pats neišdrįstų pavest savo rašto span-dai, iki jis, Kruglodurov, neperžiūrės.

Į kelias dienas po pašventinimo „ikonos“ atvažiavo Vakkanalij' Vziatkovič į Zydpile, kur gyveno anas mokintojas; korespondencijai peržiūrēt. Autorius skaitė, o korespondencijos didžiavysis klausė. Korespondentas, pripažindamas, kad Kruglodurov vis-gi ne koks menkniekis, o tik paviečio viršininkas,

kartais gal užtart, nesigailėjo košvelniausių žodžių, papuošiančių didžiavrio vardą. Tik *doblestnij Vakkanalij Vziatkovič* ir *doblestnij Vakkanalij Vziatkovič* — nuolat skambėjo. Kruglodurovui tas dalykas labai patiko, bet norėdamas pasirodyt šiek tiek nmanančiu ir kad ne yra vertas teip didelės garbės, perkirto:

— Tamista, man rodosi štai šitoje vietoje galima but išmest „*doblestnij Vakkanalij Vziatkovič*“. Anoje teip-gi . . . galima. Matai, tamista, lyg per tankiai . . . jug supranti, tamista . . .

Autorius skaitė, o Kruglodurov rodė, kokiose vietose galima išbraukt „*doblestnij V. V.*“

Perskaitė visą korespondencija, luktelėjo ir viršininkas pasiulė da kartą perskaityt, kad da geriau padailintą.

— Palauk, palauk, tamista! štai šitoje vietoje tai labai tiktų „*doblestnij Vakkanalij Vziatkovič*“ — tarė Kruglodurov, staiga prispaudęs su kaitės rankos smilium stalą, lyg rodydamas tą vietą — Mat, ausis to veikalauja — užbaigė, pakreipęs žemyn dešineję ausį ir smulkiai miklindamas palei ją dešinės rankos pirštais.

Dabar autorius skaitė, o viršininkas rodė, kur butu gerai pridėt „*doblestnij V. V.*“ Pabaigė antrąją korektą ir pasirodė, kad dabar kur kas tankiau atsikartoja „*doblestnij V. V.*“, ne kaip pirmą kart.

Didžiavysis pagyrė autorių už gražią plunksną, įsidėjo perrašytą išnaujo korespondenciją į kišenų ir išvažiavo. Ar buvo ta korespondencija patalpinta kokiam nors laikraštyje, pasiliko slepinu ant visados. Vienok Kruglodurov atkreipė ant savęs vyriausybės akis, nes ant pašventinimo „ikonos“ buvo pats gubernatorius.

Nuo to laiko Kruglodurovo sirdis buvo pripildyta neapsiliaujančio džiaugsmo. Da labiau nadžiugo, gavęs nuo gubernatoriaus įsakymą atliankyt kaimų mokyklas per teip vadinamus egzaminus ir patirt, ar vaikai moka katekizmą. Mat Vakkanalij Vziatkovič ir prie apšvietimo pridėjo ranką.

Pirmiausiai atvažiavo į Zydpile ir, pa-prašęs mokintojus paklausinėt vaikus iš katekizmo, klausė atsakymų atsidėjęs. Paskui, atsisveikindamas su mokintoju, teip prakalbėjo:

— Labai tamistai dėkni!, vaikai iš tikėjimo dalykų atsako puikiai. Nors aš lietuviškai nesuprantu, bet iš akių matyt, kad tamistos mokintiniai katekizmą moką gerai. Teip-jau vienas, skaitydamas ciecoriaus šeimvua, sukluo, bet tai nieko, tai, apskritai

imaut, mokėjimą katekizmo tamistos mokykloje da nevisai gadina... Tikėjimo dalykai didelis daigtas! Kas juos moka, itai moka viską! — užlaigė Kruglodurov, pažymindamas paskutini žodi ir parodydamas, kad su-pratime mokslo reikalų ir jo kelinės ne-peržemai.

Is čia nuvažiavo į Pliuskių bažnytkaimį ir užragino mokintoją paklausinėti vaikus, poterių. Mokintojas buvo žmogus tamsuolis, bet turintis labai mikią sąžinę. Ta antrąjį ypatybę duoda jam progą, taip gudriai pasielgt prieš vyriausybę atvirais ir slapčiais keliais, kad žmonės negalėjo išmest jo nė iš mokyklos, nors kelis kartus buvo bände. Tai-gi ir dabar, nepasitikėdamas, ar vaikai ant poterių nesu-klups, grūbėsi, prie savo gudrumo.

— Pona viršininke, pavėlykite pirmiau užklaust apie cecoriaus šeimyną!

— Gerai, gerai — tiko viršininikas.

Vaikisčia net prakaitas išpylė, iki išrentė visą šeimyną nuo pradžios iki galo. Vienok pasakė viską ir da-gi taip gražiai, aiškiai, — tarytum giesutą krinto.

— Labai gerai, labai gerai — pritarė Vakkanalij Vziatkovič. — O dabar štai šitą vaiką užklausk, tamistą, iš poterių!

— Vaikas atsistojo.

— Pavėlykite, pona viršininke, aš da ji užklausu. . . Pasakyk, kaip angštinaame mus pona viršininką? — suskubino mokintojas.

— Ne, ne, ne! — perkirto Kruglodurov. — Teip negalima. . . , pirmiau reikia gubernatorių.

— Na, tai kaip angštinaame pona gubernatorių? — klausia mokintojas vaiką.

Vaikas išplėškino viską *po imeni, olčestvu, činu i ordenam.*

— Na, o dabar. . . kaip pona viršininką?

— *Jero visokoblagarodije Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov, štabrotmistr ir tt. ir tt.* atsakė vaikas aiškiai ir drąsiai. Matyt buvo, kad tą dalyką girdėjo ir atkartėjo mokykloje tankiai, tikrai tankiau, ne kaip poteriūs.

Viršininikas atsistojo, ištiesė rankas ir vos istaręs: — Vaikai! tai jus ir mane pažinstate? — pravirkė.

Daugiau vaikų jau neklausinėjo.

Žinoma, viršininikas padėkavojo mokintojui už gražų, rūpestingą mokymą vaikų ir perstatė vyriausybę, kaip pirmiausia jį pa-vietyje mokintoją, kuris reiktų apdovanot.

Atėjo laikas rinkimų vaitų. Jau ne tik šventomis, bet ir šiokiomis dienomis karčiamos pilnos žmonių. Tik geria, tik rėkauja. Tai kandidatai myli savo rinkikus.

Mūs žmonės da nesuprato nė kokių savo tiesų, labai numanė nė kam tas vaitas reikalingas. Tam tur but — manė daugumas — kad butų ką rinkti. Dėlto-gi rinkdavo į vaitas ne tuos, kurie galėtų geriau atlikt ir apgint valsčiaus reikalus, o tik tuos, kurie galėjo pastatyt daugiau degtinės. Is tokio žmonių auklumo naudojosi visokios erkės, visoki Pstrumskiai ir Bavolskiai. Jie gali laimėt is valsčiaus tol, iki valsčius pats nepatirs savo tiesų, nesupras savo reikalų ir nepradės rinkti sau vaitus, galinčius apmalsint rastininkų šunystes, arba ir visai prašalint netikusius. Dabar tokiems Pstrumskiams labai rapėjo, kad būtų išrinkti į vaitus tik jų pačių paskirti parankūs kandidatai. Tamė reikale atsilankė jau po kelis kartus pas viršininką, kuris jug pažadėjo neužmiršt. Ant galo ir paties viršininko nauda, išpildžins pažadėjimą ir prilaikius savo uždarbio šaltinius.

Ant rinkimų į Miskagalius, Dykulių ir Zioplus, pasirengė važiuot pats Kruglodurov, o kitus valsčius paskyrė savo pagalbininkui.

Paskirtoje rinkimų dienoje atvažiavo Kruglodurov į Zioplus. Bavolskis norėjo, kad liktų vaitu tas pat, kur ikišiol buvo, o valsčius jo visai nenorėjo ir statė savo kandidatus. Ką čia daryt? Pasirodavojo Bavolskis su viršininku ir štai ką padarė: vieton rinkti paprastu būdu, saukia į kancelariją po vieną žmogų ir klausia, ką jis nori į vaitus.

Galvė atsakymą, įrašo pravardė rinkiko į vieną iš trijų istiestų ant stalo popierą, į tą butinai, kur neva surašomi balsai paminėto kandidato. Paskui saukia kitą ir tt. Pasirodė ant galo, kad ant lapo Bavolskio kandidato buvo prirašyta daugiausiai balsų, nors ant jo nesirašė nė vienas valsčionis. Bavolskio kandidatas, žinoma, liko vaitu.

— Vyrai! kaip tai gal but? — tarėsi nusistebėję žmonos, kurie buvo negirti. — Jug čia ne rinkimai! is mus tik tyčiojasi!

— Na, tai ką padarysi? — sako kitas.

— Galime skust! — sako pirmasis.

— Kam pasiskusi? — atsiliepia trečias.

— O da gali Siberiją pamatyt. . . . Ant galo, ar ne vis tiek; ar tas vaitu, ar kitas. Mokesčių jug nesumažis. . . .

Teip kalbėjosi nuskriausti žmonės, bet ne-sutarė gintis, nes nežinojo, kaip gintis ir bijojo pradėt. Valsčionys verkė, o Bavolskis juokėsi. Dykuliuose rinkimais atliko da greičiau ir da prastesniu būdu. Krudlodurov, išėjes po užkandžio nuo Kuznickio, pasakė tik:

— Kas nenori Striunkio, tegul išėina priešai!

Lengva teip pasakyt, bet nelengva išpildyt. Nė vienam žmogui ne yra smagu pasirodyt, da-gi prieš visus, kad tokio ir tokio nenori, esi lyr io viršininku. Lengviau pa-

sirodyt kamo draugu. Nieks neišdiršo išeit priešai iš minios, nors visi buvo paketine išmest Striukį iš vaitų.

Viršiniukas, luktelėjęs, trunkė toliau:

— Tai nėra tokio, kuris nenorėtų Striukio? Užrašykite, kad Striukį išrinko visi! — užbaigė atsigręžęs į raštininką ir nuėjo į vidų.

Nors visiems buvo aišku, kad čia negerai pasidarė, kad ne taip renka vaitus, bet nežinojo žmonelės, ką daryt, tik kaltino viens kitą:

— Ko, tu neišėjai?

— O tu ko neišėjai? Gudruolis koks!

— Aš būčiau išėjęs, kad tik tu būtum.

— Ir aš būčiau išėjęs, kad tik tu nebūtum kvailas!

Žmonės kaltino patys save, o Striukis, Kūzniekio kandidatas, liko vaitu.

Rinkimai Miskagalų valsčiuje buvo taip ypatingi, parodė tiek žemų palinkimų, pagėdimo, painiojimų, neteisybės, kad tą dalyką ketim aprašyti smulkiau, visai skyrium.

Da toli prieš rinkimus, beveik už dviejų metų, Miskagalų valsčius sutarė rinkti į vaitus Petrą Svaruną, baigusi universitetą ir buvusį inspektorium gimnazijos. Pametus tarūystę tolymoje salyje, gyvenė dabar Svarunas Lietuvoje pas savo brolių. Jau valsčius norėjo išrinkti jį pirmiau ar į vaitus, ar į sudžias, tik jis neapsiėmė. Dabar sutiko ir pasidavė į kandidatus. Pasigailėjo žmonių ir pasizadėjo patarnaut valsčiui, ketindamas išrodyti, visas neteisybes, daromas ikiol kanceliarijoje, pastatyti valsčių tiesas taip plačiai nuo rubėžių iki rubėžių, kaip jos išrodo įstatymuose. Šiandien tos tiesos buvo labai susiaurintos, nes žmonės ir patys nieko apie jas nežinojo ir da turėjo nelabą vyriausybę. Daugumas valsčių netikėdami galvas kraipė, kada Svarunas užminė jiems sykį, kad jie turi tiesą patys tarp savęs pasiskirstyt, kiek kam priguli mokesčių dėt.

Raštininkas Pstrumskis iš savo pusės taip-gi tėjosi, kas jam būtų parankiausių vaitu. Anksti pavasari, kada da nežinojo apie pasidavimą Svaruno į kandidatus, Pstrumskienė atvirai išpasakojo pačiam Svarunui savo politiką ant ateinančių rinkimų.

— Valsčius išrinkt tą, kurio mano vyras norės — sakė ji.

— Valsčius stengiasi dabar, kaip girdėt, atsakė Svarunas — išsirinkt vaitą, išmanantį kanceliarijos darbą. Rinkt arba Kirvelį, arba Raibutį.

— O kam reik vaito, išmanančio kanceliarijos darbą? — Jung mano vyras gerai tą darbą supranta. Jau tiek metų raštininkanja!

Viršiniukas niekad jo nepapeikia. O Kirvelis, tai girtuoklis, tankiai karčiamoje po suolu gulė. Yra vienas šaltysius, žuogus blaivas, teisingas, kuriam aplinkiniai kaimai paveda mokesčius nuėst į kasą. Jį valsčius tikrai išrinkt į vaitus, ypač, jeigu da aš prisidėsiu. Be juoko! Piktvalės valsčiuje aš taip-gi įtaikiau vieną šaltysių į vaitus. Ikpat rinkimo nė mano vyras, nė valsčius, nė jis pats nežinojo, kad jį kas rinktų. Susiejus žmonėms ant rinkimų, aš apstaciau stalą su bonkomis, padėjan užkandžio, pasisaukiau didesnius ukininkus, gražiai pamylėjau ir kaip paskui jie išėję suriks: Rėplaitis, Rėplaitis vaitu! Jiems pritarė da kiti ir mano šaltysius buvo išrinktas į vaitus. Bus ir čia taip. Aš jau gerai pažįstu žmones.

Pstrumskis, patyręs, kad Svarunas pasiduoda balsavimui į vaitus, užsispyrė visokiais nelabais trukdymais Svaruną prie vaitystės neprileist. Paleido į valsčių paskalą, buk valsčius turįs inkstantį rublių skolos, buk ta skola prie nemokinto vaito užslepiana, o jeigu bus išrinktas Svarunas, tai užslėpt nebus galima ir reikės skola užmokėt. O tuotarpu per Klynaitį, vaito kandidatą, ir Kirvelį, rodininką, geru abudu girtuokliu, padavė žandaroms skundą, buk Svarunas turįs žemę, užsirasęs tiktai fiktyviškai ir per tai negali but vaitu. Už tai pažadėjo Pstrumskis skundikams, padarysęs vieną iš jų vaitu, o kitą vaito kandidatą. Neuzilgo padavė skundą kitą, buk Svarunas esąs girtuoklis, turįs sumišusi protą ir tt.

Bėje! Pstrumskis visai neįrašė Svaruno į kandidatų lapą.

Svarunas, patyręs apie viską, nuvažiavo pas paviečio viršiniuką pasisakyti, kad jo neįrašė į kandidatus ir paleido neteisingsus skundus. Viršiniukas atsakė, kad da kandidatų lapo nematęs, o jeigu rasęs Svaruną neįrašytą, tai liepsės įrašyt. Skundų-gi nė kokių pas jį neesą, jeigu atsirastų paskiau, tai duosęs Svarunui žinią.

Nors Kruglodurov priėmė Svaruną labai švelniai, vienok, susitikęs rejentą, pasakė:

— Ar supranti, tamista, kokį Miskagalų valsčius renka sau vaitą? Žmogų baigusi universitetą, buvusį inspektorium gimnazijos!

— Labai gerai, jeigu toks žmogus apsima patarnaut valsčiui — atsakė rejentas.

— Gerai! Bet matyk, tamista, jo činas augštesnis už mano, tai kaip aš jį pabansiu? Aš turėčiau jį baust per gubernatorių, arba per sudą, o tai man visai neparanku!

Reikia žinot, kad Kruglodurov ant činų lipynės stovėjo trimis laipsniais žemian už Svaruną. Matė, kad su tokiu vaitu jau negalės elgtis „be ceremonijos“, — ką buvo pa-

pratęs daryt su kitais vaitais. Tai-gi Svaruno kandidatura ir Kruglodurovi buvo negeistina.

Pstrumskis nepasitikėdamas skundams, nusiuotė pas viršiniukienę savo pačią; žinoma, ne su tuščiomis.

Pstrumskienė, įsisnekęjusi, pradėjo skųstis:

— Svarunas da neišrinktas į vaitus, o jau nori mus išmest iš kanceliarijos! Tai, ką jam mes! Jis girjaši, kad ir viršininkas jam menkas daigtas, kad galis jį pamokint!

Viršiniukienė įsitėmijo šitą ir papasakojo savo vyrui. Vyras teip-gi įsitėmijo.

Atėjo 2 diena Gegužio, diena rinkimų.

Kandidatai buvo keli, o tarp jų sukriausias Raibutis, kamarninko raštininkas. Jis puldinėjo tarp susirinkusiųjų nuo vieno prie kito, save girdamas, kitus peikdamas.

— Ką — sako — Svarunas išmano kanceliarijoje? Koks jis bus vaitas? Jis tik vaikus težino mokint!

Vienas atsiliepia:

— O tu ar gali vaikus mokint? Mat, parsas, pusantros kliasos pabaigęs, o šneka ant akademiko!

Raibutis sugėdintas nulindo kas žin kur. Bet jau jo dalykas liko pralostas. Da arčiau, paleido paskalą, buk Raibutis vesęs Pstrumskio dukterį. To buvo jau perdaug, kad Raibučio kandidatura dingtų neatitaisomai.

Visi, matoma, norėjo į vaitus Svaruno. Dėlko norėjo? Dėlto: 1) Tikėjosi nuo jo, kaipo išmanancio ir teisingo žmogaus, kad valsčiaus neskriaus ir neužslėps sėlmystų, raštininko išvien sū buvusiu vaitu padirbtų. 2) Svarunas pažadėjo gyvent prie kanceliarijos. O tai didelis žmonėms palengvinimas, nes ikišiol tankiai negalėdavo visko su sykiu kanceliarijoje atlikt, turėdami kas žin kur įieškot vaito. 3) Tikėjosi, kad Svarunui pastojus į vaitus, turės išeit Pstrumskis, tinginys ir lupikas, ir kad kanceliarijoje bus užvesta tvarka. 4) Svarunas buvo žmogus, nors angšto mokslo, bet prieinamas, nedidžiulis.

Pstrumskio-gi valsčius nenorėjo ir labai nekentė. Oi buvo už ką nekent! Lupdavo žmones kruvinai, be gėdos ir pasigailėjimo. Jau nieko nė nedirbdavo, tik, vaikščiodamas po kanceliariją, svarstė, nuo ko kiek galėtų išlupt. Įmdavo didelius pinigus net už tokius dalykus, už kuriuos nepriguldavo imt nė skatibo. Už išdavimą liudijimo, perkant žemę, nulupdavo po 3, 5, 10 ir 15 rublių; už valnūenijas — 10 ir daugiau, už laiskelį, perduodant gyvulį, imdavo po vieną arba du aukšian; už pasą į Prūsiją — rublį ir tt. Plėsdavo už mažiausią daigtelį. O nuo parėjusią iš Amerikos imdavo šimtais. Ipač pėl-

nydavo gerai, kada žmonės su jo pagelba atsiimdavo ūgnepinigus. Kam vėl pateko atimt per vaitą pinigų nuo skolinko, pagal tiesos nusprendimą, tai Pstrumskini vis likdavo arti pusės visų pinigų — kitaip neidavo jų pajieškot. O jeigu da kaltininkas paprašydavo užvilkt sugražinimą skolos, tai raštininkėlis ir iš čia pelnydavo, teip kad abi pusės turėdavo jam įkišt. Sunku būtų išpasakot visas Pstrumskio gudrybes dalykuose plėsimo žmonių. Bus gana jau ir to, kas augščiau paminėta. Ir iš to galima matyt, kad valsčius galėjo nekent Pstrumskio. Prie šitų visų ypatybių raštininkas mėgdavo da-gi užsitraukt, o žmonių reikalus atlikdavo tada, kada jam pačiam patiko.

Ant tokių raštininko darbų valsčius kentino per susirinkimą pasiskųst viršiniukui ir prašyt, kad jį iškeltų. Bet atsirado keli, kurie sudraudė tai daryt, sakydami: jeigu syki bus išrinktas išmintingas vaitas, tai Pstrumskis pats turės prasiitraukt. Paskui pasirodė, kad valsčius padarė didelę klaidą, tylėdamas apie atstatymą raštininko.

Iš vakaro prieš rinkimus atvažiavo į Benderių kaimą žandarai, klausinėdami pas kaimynus apie Svaruną. Klausinėjo, ką jis veikia, ar vaikų nemokina, ar turi savo lauką. Kaimynai pasakė, kad turis lauką ir triobas įtaisytas. Veikte, ką veiks, lauko darbo nemokėdamas: skaito, rašo, o kad vaikus mokintų, tai negirdėję. Skundas buvo paduotas be parašų, o skundikai, Kirvelis su Klynaičiu, patys savę pridavė į liudytojus. Žandarai surinkę kaimie apie Svaruną žinias, nesutinkančias su skundu, visai nė neužėjo pas liudytojus-skundikus. Tuodu vėl atkartojų savo skundą ir labiausiai spyrė ant to, kad Svarunas skaitęs knygas, laikydami tai per didelį nusidėjimą.

Nors Pstrumskis kur kas da prieš rinkimus pradėjo važinėti po kaimus, vašint visus, siulydamas savo kandidatą, nors pasikvietė į pagelbą Slavikų karčiamos žydą, Smulkį, viepok valsčius Pstrumskio prisimeilšinimui nepritarė, nes atvažiavus viršiniukui ir paraginus rinkt vaitą, visi vienū balsu sušuko: Svarunas! Svarunas!

Viršiniukui tas priepuolis nepatiko. Jų jis pats nenorėjo Svaruno vaitu ir da Pstrumskis reikėjo gelbėt. Paliepia Kruglodurov norintiems Svaruno pereit į kitą pusę. Perėina visi, išskyrus 13 pasidavusių į kandidatus. Tiek daug kandidatų padarė Pstrumskis, tikėdamas per tai išskirstyt balsus, idant mažiau tektų Svarunui.

Tada viršiniukas liepia rinkt vaito kandidatą. Valsčius, patėmijęs, kad viršiniukas Svaruno nenori, sutarė rinkt j kandidatą:

tokį žmogų, kuris galėtų atsisakyti, panorėjus viršininkui užtvirtinti jį vaitu. Išrinko Svainišių, pildanti jau ir be to dvi tarnystas, už veizėtojo kanceliarijos ir sąnario priežiūros bažnyčios. Jis gavo į 150 balsų. Pats viršininkas skaitė balsus ir atrado jų 270. Visi užtėmė tą nemokėjamą skaityt, bet nieks nieko nėsakė, nes Svarunas turėjo 480 balsų, o Svainišius buvo pažadėjęs atsisakyti.

Ant galo Kruglodurov, nežinodamas, ką daryt, liepia rinkt trečią kandidatą. Bet valsčius tiesiog pasakė, kad jam trečio kandidato nereikia, kad į vaitus išrinko Svaruną, o į kandidatus Svainišių.

Pasirodžius, kad valsčiaus negalima nė kokiū būdu priverst rinkt trečią kandidatą, nors po kelis syk ragino, pats Kruglodurov įrašė Svaruną į kandidatų lapą, kas da ikišiol visai nebuvo padaryta.

Ponia Pstrumskiene! Nebavo čia teip, kaip pranašavai. Matyt, žmonių nepažįsti.

Visą tą dieną landė Pstrumskis tarp žmonių ir klausė, ką šneka. Tą pat darė Slavikų Smulkis su savo vaikais. Tur but nelaimingas pagavo žinias, nes Pstrumskis baisiai nusiminė. Išvydęs pavojų, kybantį ant jo galvos, stvėrėsi iš paskutiniųjų gelbėtis. Ikišiol buvo pasitikėjęs pats ant savęs, dabar, nepasisekus, šoko įieškot pagalbos pas kitus. Nuvažiavo pas Virdulynės sudžią, Bandavyčių, garsų dirbiką painių ir skundų ant savo viršininkų laike kiekvieno rinkimo. Jau jis kartą skundė net Svaruną, kurį buvo pakeitinę rinkt į sudžias vieton Bandavyčiaus. Dabar teip-gi mielai prisidėjo prie Pstrumskio, nes Svaruno vaitavimas jam pačiam buvo neparankus — vaitas greičiau gal but sudžia už kitus kandidatus. Sutarta apskųst Svaruną, kad jis, kaip užsipelnęs bajorystę, neturi tiesos pirkt valsčionišką žemę ir dėlto negal but vaitu.

Atvažiuoja pas Pstrumskį viršininko pagalbininkas, Duževskis. Nelaimingas raštinninkas puola prie jo, meldamas rodos. Duževskis rodija visada noriai ir gerai. Tuoį sustatė juodu šitokį skundą: „Svarunas mokina slapčia vaikus, skaito uždraustus užrubežinius laikraščius ir protauja apie tai tarp žmonių. Jis yra pasadvokatis ir stoja į sudą, o kaip toks negali užimt nė kokios tarnystės. Tai-gi mes, Miškagalių valsčius, Svaruno turėt vaitu nenorimo ir tt.“

Ant to skundo teip-gi nieks nepasirašė.

Toki skundai prajuokino net Kruglodurovą. Valsčius vienu balsu išrenka Svaruną, o po kelių dienų tas pat valsčius sako Svaruno nenorįs!

Prie tokio valsčiaus užsispyrimo Kruglodurov jau buvo savo pusę apleidęs, bet reikia

gelbėt Pstrumskis. Tegul jau Svarunas bus san vaitu, tegul tik Pstrumskis lieka raštinninku, tegul jo Svarunas neišmeta. Pasimačius su Svarunu, klausia:

— Ar tamista galėtum su Pstrumskiu sugyvent?

— Aš Pstrumskiui nė kokio pikto nedarau — atsakė Svarunas — tik jis prieš mane eina, paduodamas per bauriausius girtuoklius skundus ant manęs. Ant galo, nuo Pstrumskio prigulės, ar galima bus sugyvent, ar ne.

— Ar tenai ant vietos galima kur nusišandyt gyvenimą?

— Kur-gi nebus galima.

— Svarunas suprato, kad viršininkas nori netik palikt Pstrumskį raštinninku, bėt ir tame gyvenime, kurį valsčius turėjo paskyręs vaitui. Da ilgą valandą juodu kalbėjo ir matyt buvo, bent-gi tuo žygiu, viršininko palinkintas jau į Svaruno pusę. (Toliau tęsis.) *Perkunas.*

Valerijai.

Kada mane ištiko likims raudulingas,
Kada dyasia prislėgė nelaimių klampynė,
Rankas buvau nulėidęs... Tarej man: Tėvynė
Žiuri į tave, kelkis — tu jai reikalingas!

Kad tyčiojos iš manęs svietas nedėkingas
Ir manęs nesupratęs, man sirdį sumynė,
Rengiausi prakeikt viską... Nuo to mane gynė
Priminims tavo: Da tu draugijai skolingas!

Aš kėliausi ir dirbau. Kad dėl neteisybės
Pakliuvau į žabangas, netekau liuosybės,
Kada mane teriojo priešiai užsigalė...

Per tave man nusvito kaliuio tamsybės,
Kaip angėls sargas mane ramina!... Bičiule!
Palaiminta buk!

Atsargjaus reikia mums elgtis!

Sios vasaros kratos — pas d-rą Kudirką Šakiuose, pas studentą Vaineikį Svirpliuose palei Joniškį, pas kelis ukininkus Naumiesčio ir Starapolės pavieta — da vieną kartą aiškiai parodė, kaip atsargiai reikia mums elgtis su „užgintais dalykais“. Pertai gal neprosalį bus šios kelios rodos mūsų darbininkams.

1. Kaip elgtis su laiškais?

Geriansiai laišką perskaitčius ir niekam bereikalingai nerodžius sudeginti. Net ir nekaltą laišką, ale rašytą žmogams, kuris užgintais dalykais užsiima, nereikia laikyti prie savęs. — Užtatai gerai yra užlaikyti nekalti laišakai nekaltų žmogystų ir nuo artynųjų sau; kaip nuo giminių, nuo mokslo drangų. Lai žandarai turi san darbo skaityti ir naginėti tokius laiškus. Plėšyt laiškus, nors ir ant menkų kąsnelių, nēr gerai, nes pasirodė; kad žandarai kartais ir iš „išėjimo“ vietų

sujiesko popieros kaspnelius ir šį tą iššnipinėja. Laiškuose neminėti pravardžių, vietų, dienų *tikrų*, tik pramauity. Pasirašyt pilna pravarde negerai, reikia turėti savo pramanytą vardą (pseudonimą). Gerai turėti sau prasi- manius tam tikrą būdą rašymo — pasinaudo- jant išreiškimui žodžių skaitlines (liėbas) arba kitokias litaras. Žingune (paėta) naudotis kuomžiausiai, nes kartais laiskus skaito.

Laiškus rašyt ne rašalu, bet paiseliu (alupku), idant greičiaus musitrintu.

2. *Antrašus* (adresus) rupintis galvoj už- silaikyt, bet ne ant popieros. Jeigu jau rašyt, tai paiseliu (alupku) menkai ženkliai, kur ant sienos famsesniām kampe, ant kitų pusių kabančių ant sienų paveikslų ir kitų; rašyt juos visados teip, jogei tik rašantys suprastu, nebaigiant arba nepradedant žodžių, nekurinos paženklinant tik pirmutine litara. Tą patį reikia pasakyti ir apie visokias kitas žinias, kurios galvoj sunku užturėti — skai- čiai, dienos ir k. t. Gerai da tokias žinias turėti susirašius ant tam tikrų lakštelių, nuo kurių lengva ūmai nutrinti ženklus.

Tokių lakštelius, kurie parsiduoda kny- guėiu pavidale, reikia visados turėti prie savės, idant reikale greitai istrinti viską.

3. *Sudėjimo uždraustų daigtų* (knygu, rankrašėių, ir kito ko) nereikia laikyti namuose žmonių, ant kurių turi policija aki, kurinos tankiai „svetimi“ atlanko. Apie už- laikymą tokių daigtų turi žinoti tik istiki- miausi žmonės, nes prasiatarimas vaikų, tarnų, lengvo budo žmonių gali užtraukti bėdą. Ne- gerai yra laikyti užgintus daigtus vietose lengvai „svetimiems“ prieinamose, kaip tai ant augsto, palėpėse, ant tvartų šiandnose. sklepuose, malkinyciose ir k. t. — Ten greit gali užtikti bereikalingi žmonės ir paleišti žinią apie tai. Su tarnais ir namiskiais, lai- kant užgintus daigtus reikia įpatingai gerai apsieiti, nes jie gali apie tai žinoti ir supykę policijai pranešti; tai-gi reikia rupintis istikimus tarnus laikyti.

Uždrausti daigtai visados turi but vienoj vietoj ir tvarkoj sudėta, idant reikale ūmai juos galima but pršalint.

4. Pasidarius pas ką nors kratai, suėmus ką, kuogreičiausiai ir kuoplaciausiai reikia apie tai pranešti, idant kiti pasisergėtu, tik nereikia dalyko iskraipyti arba kartais ir ne- tikrai perduot kitiems. Da blogiaus yra daryt bereikalingą lermą, kuris gal išduoti „ne- aptartą“ da žmogų. Pažystamieji suimtojo turi labiaus apsisergėt, persikratyt savo daigtus, idant nieko nelegalisko pas juos nebutų.

5. Didelei peiktinas yra bereikalingas *žingoidumas*, klausinėjimas. Kas tą padarė, kās po tokiu slapyvardžių slepiasi, keno iš-

leista tą, ir ta knygutė ir tt. Tai nurodo tuštumą būdo.

Da labjauis paniekinimo vertas yra, *plius- kumas*. Daugumas mus (jānuojū) mėgsta kartais pasigirt, kad jis nebet-koks esās, kad jis tą ir tą pažysta, kad jisai didelis lietuvis esās. Per savo pliuskumą dažniausiai naudos nedang ką padaro, o kitiems ir sau ir abel- nam dalykui kenkia. Reikia laikytis prie- žodžio — neviską kalbėk, ką tik žinai; ką žinai, užlaikyk savyje, nesibijok — neplysi nuo to. Įpac nereikia pasakotis visko gra- žiosios lyties asaboms, nors ir istikimiausioms ir mylimiausioms, nes amžių jau praktika parodė, kad motėriškės lengvesnį būdą turi ir greičiaus bereikalingai, tankiai išnežnių, prasitaria ar kaip kitaip issiduoda. Nereikia teipos-gi issikišti su savo drąsumu, buk tai man „jie“ nieko nepadarys, nes aš jās angsto apie visą-ką dasizinosir ir prasišalinsiu, ką turiu užginto. Žinoma, kad ir perdidelis at- sargumas yra nenaudingas, kada jisai pavirsta į bailumą, kada žmogus per atsargumą pra- deda niekō neveikti.

Apie svarbius dalykus kalbėti tiktai reika- lingiausioms asaboms, nesakyt *bereikalingai* nė artymiausiam savo draugui, nė tėvui, nė brolai, nė seserei, nė-gi mylimajai bei paėčiai. Yra atsitikimai, kad ir gana rimti ir atsargūs žmonės kartais prispausti didelės nelaimės, ar is galvos išėje, pajimti ir pakankinti žandarų išaunija daug nereikalingų daigtų. Kaip žmogus nežinai, tai bent tikra jau, kad ne- pasakys to kitam.

Reikia sergėtis asabų menkos doros, menko ismanymų, mėgstančių issigerti, nes toki tan- kiausiai ką žino, viską kitiems pasako.

6. Per pačius kratymus reikia nenusiminti, nesizeminti ir nesiprašyti kratytoju; atsakyti jiems drāsiai ir trumpai, nesusipainiot at- sakymuose, nesiginčyt perdaug, kad neprasi- tart; žiurėti, kad krėtikai nepamestu patys kur „užgintų daigtų“; neprisipažit turis ką, nes vis-tiek nuo to nė kiek geriaus nebus, nors žandarai ir sakytu, kad prisipažinus geriaus but.

7. Potografijas, vizitinius lapelius ir-gi reikia atsargiai laikyti ir davinėti kitiems, nes pagal tokius ženklus kaip kada daro kratas žandarai.

Slys.

Saulė — mėnuo.

Jau kitoj vietoje¹⁾ koliais žodžiais pa- minėjome, senovės Lietuvoje garbinama bu- vusi Saulė. Pagal šios dienos materialistiską pažvalgą ant vislab, kas gamtoje destis, toks deivojimas Saulės yr' lengvai suprastinas, ir

¹⁾ „Aušm“ 1884 1. 105.

tik stebėtis prider, kaip Lietuvių Sentėviai, dar moksliskų datyrimų neturėdami, buvo jau dasekosis, visa gyvyba nuo Saulės paeinanti. Saulę gamtos labdarę dar ir dainos pažįsta.

Piktapėnuose pas Tilžę užrašytoje dainoj' randama: 1)

„Miela Saulyte, Dievo dukryte,

Kur teip ilgai užtrukai,

Kur teip ilgai gyvenai,

Nuo mūsų atstojusi?“

— Už jurių, už kalnelių

Kavojau sirateliais

Sušildžiau piemonacius

„Miela Saulyte, Dievo dukryte,

Kas rytais, vakarėliais,

Prakurė tau ugnele,

Tau klojo patalėlį?“

— Aušrinė, Vakarinė“

Aušrinė ugnį prakurė,

Vakarinė patalą klojo.

Daug mano giminėlės,

Dang mano dovanėlių. —

Kitoj' dainoje:

O vakar vakaraitj'
Prapuolė man avaitė;
Ei kas gelbės įieškoti
Mano vienturtę avaitę?

Išėjau pas Aušrinę,
Aušrinė atsiliėpė:

„Aš anksti tū, Saulelei
Turu prakurt' ugnele.“

Išėjau pas Vakarinę;

Vakarinė atsiliėpė.

„Aš vakarais Saulelei

Turu klot' patalėlį.“

Išėjau pas mėnesėlį;

Mėnesėlis' atsiliėpė:

„Aš kardu perdalytas

Liudnas mano veidelis.“

Išėjau pas Saulelę;

Saulelė atsiliėpė:

„Devynias dienas įieškosiu

O dešimtą nei nusileisiu.“

Kovoje bernėlini kritus, ji mergelėms gedėti padeda:

Saulelė tarė nusileisdama:

„Aš jums padėsiu brolio gedėti,

Devynis rytus miglužė temsiu,

O šį dešimtą nė netekėsiu.“

Senoviskos tikybės į Saulelę dar ir iki šiai dienai vienur-kitur liekanos užsiliko, tik da nesurankiotos tapo. Teip Oskabaliuose seniau piemens debesini prisitariant giedodavo giesmelę, kurios tik pradžia atsimenu.

Debesėli, juolbruvėli, ant Prūsų, ant Prūsų,

O Saulete, a motinėte ant mūsų, ant mūsų

Kitur — kaip žinoma — žmonės dar ir šiandien Saulei tekant, ne krikščionišką paprotį sekdami, krikščionišku budu žegnojasi. Saulei leidžiantės — arba kaip kitur sakoma:

„į maudyklę einant“ — mūsų žmonės daugiausiai ir darbus baigia; Saulei nusileidus, sako, prasidedanti velnio karalystė. Darba būgiant Berteška buvo įprates sakyti:

Dienožė vargstant,

Vakaro sulaukus —

Saulyte močiute

Pastiprykie mūs.

Pasakos, jog Saulelė kartais „šypsosi“, „juokiasi“, kartais „raudoja ašaromis kraujo“.

1) Schleichor, Handbuch d. lit. Sprache Bd. II, S. 3, 4.

jog per Vėlykas ji ant supnoklės „supasi su savo dukrelėms“, o per Joninias — senoviška *Rašos* arba *Kožės šventė* — užtekėdama „šoka“, manding, daugumui žinomos. Akiviausia būtų datirti, kodėl — patarlei sakant — „su Saulele lyjant, karalius duonos netenką“?

„Saulė — rašo Kraszewski's 1) — pas Lietuvius buvo moteriškos lyties ir dieviškai garbinama esybėje dievės, motinos pasaulės. Ėmė viršų čion nuomonė apie Saulelę, kaipo gimdytoją, kaipo motiną, nuomonė apie šviesą bei ugnį, vislab gimdančius — apie motinystą. Saulelė-močiutė pagal lietuvišką nuomonę kasdien keldavusi iš savo guolio rytų žemėje, apibėgdavusi lygumą ir leidusis maudyklėn marėna. Išreikšime aptemimo arba maitašanos Saulės regime jau diegą Parsų tikybės į du gaivalu (elementu) buvus; nėra kalbama, jog piktos dvasios užpildavusios Saulelė-močiutę ir maištą prieš ją keldavusios: niekybė su butybe, tamsybė su šviesa. Gaivalas antrasis, naikinimo, pakildavęs į kovą.“ Ištyrinėjimas d-ro Mannhardt'o 2) naujasniame laike parodė aiškiai ne tik didei žilą senatvę lietuviškų (latviškų) nuomonių apie Saulelę, bet ir nurodė ant tos gilios senovės, kada Lietuvių (ir Latvių) sentėviai turėjo tą-gi pačią tikybę su senovės Graikais ir Indais, tolimoje Azijoje gyvenusiais. Jis butent parodė, jog *seniausia Lietuvių tikybė buvo į Saulelę*, ir kad tas pačias tikybiškas nuomones apie dievybę Saulelės randame ir pas Graikus senovės ir seniansiose indiskų Vedų giesmėse (Vedahymnen). „Be to — priduria Mannhardt'as — lietuviškas (latviškas) mytas apie Saulelę teip suvis aiškiai sutaria su senovės arišku Vedose ir senovės graikisku, jog vargiai priestartin sutiks tas, kursai jame dasiprotėtu atrasti gana tikrą abrožą (Nebenbild) praetniskos (praegentinės) indoeuropėiškos mytologijos Saulelės.“ 3)

Ir mūsų žemės bendras — mėnas arba mėnuo buvo pas senovės Lietuvius garbinamas. Kraszewski's rašo: 4) „Saulės garbinimas Lietuvoje buvo seniausias, su juomi susijungė deivėjimas mėnuo ir žvaigždžių. Mėnuo, dievybė vyriska, tačiau menkesnė, po Saulei buvo godojama. Bet-gi lietuviškose sekmėse labai svarbę tur' vietą mėnuo. Ne visados jis apsireiškia kaipo dievybė vyriska, tur savyje abi (?) lyti pagal būdą, pritinkanti Indų mytologijai, mytuose tverimą patšavini (samostny) išreikšiančiuose.“

1) Litwa. T. I, Str. 104.

2) Die lettischen Sonnenmythen. Zeitschrift für Ethnologie. Berlin 1875. Bd. VII, S. 73—104, 209—244, 280—330.

3) l. c. S. 329.

4) l. c. str. 105.

Lietuviai senovės, regimai, tikėjo mėnuo *ėsas Saulės pats, arba vyras. Tokią bent nuomonę stato mums prieš akis Piktupėnų daina:*¹⁾

Mėno Saulnžę vedę,	Perkam's didel' spykęs
Pirmą pavasarėlį.	Jį kardu pordalyje:
Saulužei anksti kėlus,	„Ko Saulužės atsiskyroi,
Mėnužis atsiskyre.	Aušrinę pamylėjei,
Mėno vien's vaikštinėjo,	Vien's naktyj' vaikštinėjėi?
Aušrinę pamylėjo.	Sirdis pilna liudybės!“

Dėl mus' darar yr' svarbiausia paminėti tuos dokumentus, kurie stygavotį galėtu apie senatvę garbinimo Saulės ir Mėno pas Lietuvių prosenius ir tai dar tame laike, kada jie pietinėje dalyje Europos ir prišakinėje Azijoje gyveno. Mes turime butent tulus — nors menkus — liudyjimus senoviškus, jog sentėviai Lietuvių tautos Getai, Trakai, Prygai ir k. mažąją Aziją, Balkanų pusiasalį dar giliausioje gadynėje apgyvenusieji, garbino jau tuomet Saulę ir Mėną. Teip pas Getus (Khetā, Chittim), dar į 2000 m. Kristui negimus, į vakarus link nuo upės Uprato (Euprato) gyvenūsius, randame ant jų paminklų labai tankiai Saulę rato sparnuoto pavyzdyje šreikštą.²⁾ Pas tuos pačius Getus, vėliaus jau į šios dienos Bulgariją persikeldinusius, atrandame V-me šimtetyje prieš Kristų, tą pačią nuomonę apie Saulės maitinaną, kaip ir augščiau kad paminėta. Regimai prisidingdami, idant piktos dvasios močūtę Saulę nepergalėtu užtemimo laike. Trakai (Getai), debesiams Saulę apvelkant, graužant ir žaibuojant, leisdavę šandyklias į orą, dvasias piktasias nužavinti norėdami.³⁾ Getų krūsūnys (bažnyčios) buvusios bestogės, kaip ir vėliaus Lietuvoje kad buvo, idant spinduliai Saulės vidun jų įziebti galėtu.⁴⁾ Bet svarbiausias daigtas, kad mes turime tos dievybės ir lietuvišką vardą iš anos gadynės užsilikusi.

Žinoma, jog 107 m. po Krist. šiaurėje Danojaus gyvenantieji Dakai per Rymėnus įveikti tapo; Dakai šitie arba Dókai kalbėjo tą pačią kalbą kaip ir Getai. Dakų menkos liekanos į šios dienos Lietuvą persikėlusios *Dzukaiis* arba *Dzukais* vadinasi ir vartoja tarmę, kurioje j po d į z, tai-gi dz persikeičia; šitą tarmės ypatybę ir pas Getus (*l'etua*) dar ant Balkanų pusiansalio gyvenant randame. Dakų žemei į rymišką dartės provinciją pavirtus gyventojai lietuviški, kurie šiaurės link nepsikėlė ir ant vietos liko, veik prisisavino ir priėmė rymėnų kalbą, arba kaip sakoma susiryliškojo. Kalbai bet lietuviškai išnyk-

stant, ne išnyko dar lietuviška tikybė, ir mes čion Dakijoje' randame šalyj' rymiškų ir lietuviškus tulus dievus garbinamus. Ant įrašų to laiko užtinkame čionai ne tik daugybę lietuviškų vardų, bet ir vieną — kitą dievų vardą. Lietuviška *Saulė* ant rymiškų Dakijos paminklų yr' jau suambritinai rašoma: *SYLE* ir *SOLA*.¹⁾ Teip vieną akmeninį įžadų paminklą Saulei pastatė Flavius Attalus.²⁾ Ant kito, čion paduodamo įrašo ant akmens teipo-gi Dakų žemėje atrasto, randame drange su dieve *Balla* ir kažinkokią *Surian* ar *Surē*:

BALTI-DIAE
DIVINAE-ET
DIA-SVRIAE³⁾

Ir lietuviškųjų Kimerų kampe (šios dienos Kryme) atrastas tapo įrašas lietuvių karaliaus *Rymotalkiaus* dievei Saulei, bet graikiškomis litaromis: *THI ΘΕΩΙ ΣΩΛΑ*;⁴⁾ iš ko suprasti galima, jogei ir čion Saulė garbinama buvusi. Ir vienas karalius, dar V šimt. Kristui negimus šios dienos pietinėje Maskolijoje, šiaurėje nuo Krymo, gyvenusiųjų Lietuvių vadinosi *Saulius* (*Σαυλιος*).⁵⁾ Šiandien viens *Saulis Vincus* gyvena k. Baranowszczyzna (?), Kurklių valst., Ankamergės paviete.⁶⁾

Mėnas ypačiai mažojoj' Azijoje' buvo garbinamas pas Prygus, Kapadokus ir t. t. Kabiros pylyje, ant šventos žemės, buvo žinyčia Mėno (*Μηνος*), prie kurios gyveno daugybė kunigų ir tarnų, ir kurie buvo didėje paguodojė tarp žmonių; tokių žinyčių ir daugiau dar buvus Prygų kampe.⁷⁾ Tarp pyl. Lavodikės ir Karuros buvo teipo-gi didėje garbėje laikoma žinyčia kariško Mėno.⁸⁾ Kunigai, tarnai Mėno, nuo žodžio „gyrtle“ vadinosi *Mėnagyrtais* (*Μηνάγυρται*) arba Mėno gyrikais.⁹⁾ Ir šitą dievą Mėną turime ant pinigų pylių maž. Azijos iskapotą. Pinigai, reiškia jį kaipo jauną vaikną, dėvintį prygišką

¹⁾ Corpus inscriptionum latinar. ed. Th. Mommsen. Berolnii 1873. T. III. 787; Rymėnai rašo tankiai *Ketur. at* su o; teip liet. pylis Pautalei (PAVTALIA) yr' rašoma ir POTELENSE ir t. t.

²⁾ *ibid.* 1156.

³⁾ Desjardins. *Desiderata du Corpus inscription. latinarum.* Paris 1873. Nr. 3.

⁴⁾ Corpus inscriptionum latin. T. III. 1156. Slg. Mittheilungen der anthropolog. Gesellschaft in Wien. Bd. VII, 114. Apie trakiškumą arba lietuviškumą to vardo dievės žinrėk: *Gooss.* Untersuchungen über die Innerverhältnisse des Trajanischen Daciens. Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Hermannstadt 1874. Bd. XII, S. 132—33; 1877. Bd. XIV, S. 125.

⁵⁾ *Herodotos* IV. 76.

⁶⁾ Alfavitnyj Spisok zemlevladielcov Kovenskoj gub. Kovno 1882, Nr. 5421.

⁷⁾ Strabo. XII. 8. 33.

⁸⁾ Strabo. XII. 8. 21.

⁹⁾ *Creuter*, Symbolik und Mythologie der alten Völker. Leipzig 1880—40. Th. II. 371.

¹⁾ *Schleicher*, l. c. S. 3.

²⁾ *Ed. Meyer*, Geschichte des Alterthums. Stuttgart 1884. Bd. I. S. 506.

³⁾ *Herodotos*. Historiar. lib. IV, 94.

⁴⁾ *Rösler*. Romänische Studien. Leipzig 1871. S. 50.

aukštyn smailą kepurę, arba ir vienplaukį, su jaunamėniu ant kepurės, galvos, peties, arba vėl patsai dievas randasi išreikštas su-lyg. krūtines ant pusiaumėnio stovins.¹⁾

Tokių būdų mes šiandien jau žinome, jog Lietuvių senėviai dar pietų ir rytų šalise gyvendami garbino Saulę ir Mėną. Dabar mės lengvai suprasti galime, kodėl Saulės kultas (garbė) yr' lyginai tas pats -- kaip Mannhardt'as parodė -- Lietuvoje, kaip ir pas senovės Graikus Europoje, ir Indus -- tolimoje Azijoje. *Sitą Saulės deivojimą issigabeno mūsų proseniai iš rytų žemės, iš augstosios Azijos (Pamir-plateau) išeidami, iš tos žemės, kur jie drauge su Indais -- vėliaus pietynlink Indijon persikėlusiais -- dar buvo viena tauta, tą pačią kalbą kalbėjo ir tos pučios tikybės laikėsi.* J. B.

¹⁾ Creuzer l. c. S. 359.

Alkogolis ir alkoholizmas.

Parašė *Hygienos turmas.*

O neregiamoji vyno dvasia! Da nesuteiktas tau vardas, kurių galima būtų tavę atskirti, tai pavadinasi tavę vėniu.

Shakespeare.

Nuo senei esmi kaltas skaitytojams „Varpo“ straipsnių apie alkoholį. Būtu jau likusi neatlyginta persenusi skola, jeigu ne būtų priminęs man jos naujas Maskolijoje pasistengimas paverst pardavimą spirito į valstijos monopolį. Toks monopolis priguli prie siekių piktois alkoholizmo pasekmėms sumažinti. Suprantama, kad kitose Europos šalise juo labiau rūpinasi sumažinti tą pikta. Prancūzijoje klausymą alkoholio gvidena beveik ant kiekvieno susivaziavimo, o palata leidžia naujus įstatymus apie spiritinius gėrymus. Tai-gi man rodos ir mums ne kenks susipažinti su alkoholizmo klausymu nors paviršium, o bent atkreipt ant savo priešo akis. Pasi-naudodamas iš lekcijų pr. Joffroy (Gaz. des hôpitaux 1895 N. 25) ir pridėjęs šiek tiek pats nuo savęs, atliksiu skolą ir pajudinsiu svarbų klausymą.

Visį gėrymai, vadinami vienu vardu *spiritiniai*, kaip vynas, alus, degtinė ir t. t. prilaiko savyje alkoholį. Alkoholis yra tai skystimas be spalvos, išgaruojantis ir uždegamas.

Vynuoginį vyną pažinojo žmonės labai žiloje senovėje. Senasis Įstatymas parodo mums Nojų begėdiškai girtą. Drakonas baudžia mirtim kiekvieną pasigėrusį. Karolius Didysis persekioja girtuoklystę. Alus, yvairūs giros ir kitoki panašūs gėrymai būvo teip-gi senei svietui pažįstami. Vienok tiktai

apie XI a. mūsų gadynės arabai išskyrė gryną alkoholį be kokių priemaisių ir davė jam tą vardą. Tuokart niekas alkoholio nemėgino vartot, nes žinojo, kad tai nuodai. Paskiau gydytojai priskyrė alkoholį prie vaistų ir nuo to laiko turbūt gavo degtinė vardą *cau de vie, aqua vitae*, mat gyvasties vanduo, atgaivinantį ligonį. Tada pardavinėjo alkoholį vien tik aptiekose. Tiktai XVI a. pradėjo nesibijot alkoholio kaip nuodų ir ėmė vartot ne tik gydymui, bet ir maišyt jį į paprastus kasdieninius gėrymus. Jan XVII a. alkoholis išleistas tapo iš aptiekos ir greit apsiurbė visas svieto pakampes. Štai XVIII a. užtėmyta visas baisumas pasekmių nuo prasiplatinimo alkoholio ir girtuoklystės. Bet tik antroje pusėje šio amžiaus visos civilizotos šalys stvėrėsi sulaikyt pikta yvairiais keliais: tai padidėjimu akėžės, tai sumažinimu vietų pardavimo spirito, tai pavertimu pardavimo jo į valstijos monopolį, tai užgynimu dirbt spiritą ir t. t.

Europa, nešdama civilizaciją į laukines šalis, perkėlė ten ir alkoholį. Geradėjinga Europiečių ranka, ėsijanti civilizaciją laukiniams žmonėms su pagelba kardo, ne padarė tiek pikto, kiek pasiulusi nekaltiems sutvėrimams alkoholį, nuo kurio jie pradėjo nykt ant kuno ir krist kaip musės. Šiandien nerasime šalies nei vietelės, kur ne būtų alkoholio. Jis apsupo visą pasaulį, jis išvien atsiranda blaūriiausiose palaistuvystės landyklose ir šventuose altoriaus induose.

Zingeidus vienok daigtas tas alkoholis ir kaip yvairiai ant jo žiuri svietas! Pramonė ir prėkystė nori padidint jo išdėbimą; valstijos jiesko jame šaltinio padanginimo yšdotuotaru išmintinga ekonomija, higienā, medicina, o ypač psichijatrija iš visų pajėgų stvėriasi kovot prieš alkoholį, tą priežastį vargo, prasižengimų, sumišimo proto ir yvairiausios svieto išgamystės. Antroji pusė, t. y. alkoholio priešininkai ima visų, nes kaip sakiau, valstijos stengiasi mašint alkoholizma.

I.

Alkogolis nuodai. Vienok jo nuodingumas, didesnis ar mažesnis, priguli nuo jo grynumo t. y. nuo medėgos ir budo pritaismo. Mažiausiai nuodingas gerai destilluotas vyninis spiritas. Tai-gi labjausiai atsižymino alkoholizmo žingsniai, pasirodžius ant vynuogių filokserai ir pradėjus dirbt alkoholį iš grūdų, burekų ir bulbių.

Destilluojant, sykiu su grynu etiliniu spiritu išvaro ir kitokius produktus, kurių prasišalinimas reikalauja atkartojimo darbo ir ypatingų brangių prietaisų. Žinoma, destillatoriai dėl ekonomiskų siekių savo kiseniats

isvartyto spirito ne valo ir stai dėlko parduodamas alkoholis tankiai buva labai nuodingas. Mokslo istyrimai parodė, kad alkoholis yra juo nuodingesnis, juo augstesnė jo atomistiska formula ir juo prie augstesnio laipsnio užverda.

Mažiausiai nuodingas yra etilinis alkoholis (iš vynuogių), kurio formula C^2H^6O , ir kuris užverda prie 78° . Nuodingesnis už jį pvz. propilinis C^3H^8O , užverdantis prie 97° . Labai nuodingas amilinis $C^4H^{12}O$, užverdantis prie 132° .

Spiritiniai gėrymai, esantieji prekystėje, sudėti iš daugelio yvairių dalykų. Jų nuodingumas pagal istyrimą, eina augstyn situojuje cilėje: degtinės iš 1) vynuogių, 2) slyvų, 3) iš vynuogių sunkos, 4) iš javų grūdų, 5) iš barokų, 6) iš bulbių. Visos tos degtinės nuodingesnės už gryną etilinį alkoholi, nes prilaiko apkvaitinaučias ir kitokias priemaisas, kaip aldegidą C^2H^4O , propilinį spiritą, acto eterą ir t. t. Daugiausiai tų visokių priemaisų yra degtinėje, varomoje iš bulbių.

Pariakinias mėsimo rugyvuū, temperatura varymo teip-gi turi įtekinę ant yvairumo ypatybių alkoholio ir jo nuodingumo. Tai-gi labai daug sanlygų duoda daug visokio alkoholio 1) medėga, iš kurio varo alkoholi, 2) rugyvuū, kur tūri įtekinę temperatura ir mėsimas, 3) pervarymas, kur svarbi temperatura ir prietaisų gerumas, 4) rektifikacija.

Prie minėtų priezasčių nuodingumo parduodamo alkoholio pridėkime dabar neispasakytai yvairius padirbimus, falsifikacijas, kurios da labiau padidina alkoholio nuodingumą. Pramoniuinkai, norėdami istrukt nuo augstos akėžės, gadina spiritą, pridėdami prie jo metilena, kurio bianrų skonį sušvelnina paskui visokiomis esencijomis, arba varo iš yvairių, gaunamų nusipirkt, cukrinių dalykų, kurie prilaiko sieros ir druskos rugštį arba da-gi žiurkžoles. Neužmirškime ir pritaisymo pramanyto žiedo visokiems koniakams, romams ir likierams. Matome, kad norėdami istirt nuodingumą spiritinių gėrymų, turime žvelgt ne tik ant vieno alkoholio, bet da ant daugelio visokių pramanytų ir nepramanytų priemaisų.

Nesistebėkime dėlto-gi, jeigu vartojimas alkoholio prie tokių sanlygų, ar tai smarkus užsiryjimas, ar tai pripratimas, teip skaudžiai atsiliepia ant organizmo.

II.

Paveikslą žmogaus užsilinkšminusio, užsigėrusio, išgėrusio, girta, pagiriojančio ir t. t. visi pažįsta ir aprasymo nereikalauja. Vieton to, pakalbėsime, kuo alkoholis kenkia organizmui, užsiryjus.

Alkoholis priguli prie tu nuodų, kurie perima visą organizmą, visą jį susilpnina ir tokiu būdu padaro iš jo dirvą yvairioms ligoms. Pas žmones, mirusių nuo užsiryjimo smarkaus, t. y. nuo išgėrimo ant syk daug alkoholio; randame visad prisisunkusias kraujo; smegenis, smegenų plones, plaučius, pilvo slidplonę ir kepenis. Atsitaiko rast ir tiesiog išsiliejusi kraują smegenyse ir plaučiuose, o kepenyse, ypač pas užsiryjančius tankiau, net pulintą uždegimą.

Kur kas yvairiau atsiliepia ant organizmo alkoholis, užsiryjant slėto. Čia teip-gi atsiliepia ant viso organizmo, pirmausiai ant funkcijų, o paskui greit užgriebia organiski kenkiniai yvairias kuno dalis.

Ilgai vartojant spiritinius gėryvuū, pirmausiai susigadina žlebčiojimo keliai. Nesinori valgyt, nemala viduriai, apsiereiškia paprasta skilvio sloga, perėinanti pagalios į užsivietrijančią slogą su visomis blogomis pasekmėmis. Tuojau užgriebia ir kepenis. Išpradžių pasirodo kartkarčiais kepenų diegliai, o paskui kepenys dručiai prisisunkia kraujo. Tas prisisunkimas kraujo, išpradžių pasirodantis tik laike gėrymo alkoholio, paskiau jau lieka tolydžio ir duoda saltinį yvairioms kepenų ligoms, turinčioms net tiesiog vardą alkoholinių ligų. Pilvaplone teip-gi labai tankiai suseraga nuo alkoholio.

Sloga gerklės nuo alkoholio, apsiereiškianti persimainymu balso, kiekvienam žinoma, prisisunkia kraujo slidplonę gomurio ir gerklės.

Labai tankiai alkoholikai gauna užsitiesusią slogą kvėpavimo kelių ir dusulį.

Žinoma teip-gi, kad alkoholis pakursto prisisunkimą kraujo plaučiuose, kartais labai pavojingą o net ir uždegimą plaučių. Užpakalinės apatinės plaučių dalys pas vartojančius alkoholi, tolydžio prisisunke, o ypač pas turinčius jau *delirium tremens*. Plonėse aplink širdį visados, buna permainos nuochronisko uždegimo. Pati širdis pasididina, ypač kairėji kamaraitė ir pertvara. Toliau eina pergimimas raumenų į taukus (apaugimas taukais). Kraujo indai nelieka neužganti. Arterijų sienos patenka tankiai pergimimui, darosi trapios ir negali išlaikyt smarkesnio priplaukimo kraujo. Dėlto-gi teip tankiai išsilieja kraujas į girtuoklių smegenis ir jų plones. Vienos darosi platesnės ir prikaiko tolydinį prisisunkimą kraujo įvairių sanarių. Ant kojų pasirodo mėlyni rumbai, o ant veido gumbai ir ypatinga spalva.

Saldmėsės girtuoklių pavirsium turi balsganus lyg pieno lasus. Kartais buna padidintos, kartais suminkštėjusios, o atsitaiko ir aukietėjimas lyg rago.

Kraujas persimaino. Tankiausiai randa jame taukų lašus. Persimainymas kraujo duoda pradžią įvairiems išsiskimimams, lašams ir tt.

Oda alkoholikų sausa, o ant jos paviršiaus plonieji indeliai išsiskėtę. Po oda prisirenka daug taukų, o ypač ant pilvo.

Mitimas odos sutrukdytas ir dėlto tankiai buna išberta įvairiais spuogais, dedervinėmis o užgijimas žaizdų ant tokios odos eina kur kas blogiau, nei kaip ant odos normališko žmogaus.

Ant inkstų tūtelė, inkstis įtekmę tiesioginę, nes per juos išeina daugis organizmo. Per tai daug sykų įvairių inkstams ligų. Mokinti tyrinėtojai, ypač Martina, buk alkoholis esąs priežastimi nuo 19 iki 40 visų atsitikimų ligų inkstuose.

Lyties organai pas alkoholikus, kaip vyrus taip ir moteris, patenka įvairiomis permainoms ir apsilpinimui. Moteris girtuoklės tankiai persileidžia, arba tampa žiškai bevaisėms. Bet iki to laiko vis da spėja pagimdyti draugijai išgamą koki, idijotą arba galvažudį.

Iš visų sistemų organizmo daugiausiai kenkia alkoholis nervų sistemai. Uždegimas smegenų, išsiliejimas į smegenis kraujo, suinkštėjimas smegenų, traukymai, nuomariūs tai nuolat matomi tarp alkoholikų.

Psichijatria askiū parodo mums pragaistį nuo alkoholizmo, kaip tankiai jis buva priežastimi dvasios ligų. 1835 Sarantone buvo 8% iš proto išėjusių alkoholikų, 1864 užtėmyta jau 24%, o klinikoje Joffroy nuo 1893 iki 1894 buvo 33% alkoholikų. Tokias pat skaitlines parodo ir Berlynas tarp dvasios ligonių žemesniuose gyventojų sluogsnuose.

Tarp psichiskų ligų nuo alkoholio pirmiausiai eina *delirium tremens* su jos įvairiomis galcacinacijomis, klejojimu, suardymu jautrumo ir judėjimo. Paskui eina smarkūs manijakališki užpuolimai. Kartais vieton pakurstymo apsiroiskia prispaudimas dvasios, melancholija su mintimis nusižudymo arba persekiojimo, bet ant visų šitų formų alkoholis prideda savo žymį iš zooskopiškų galcacinacijų, smėklių, drebėjimo ir tt.

Tuli alkoholikai, užpulti kelis kart klėjojimo, gauna paralytiską silpnumą proto. Toks stovis darosi pamaži, tolydžio, tai eidamas silpnyn, tai vėl smarkyn. Pas jaunus alkoholikus dalykas tas eina ūmai, greit silpsta proto pajiegos, nyksta doros pamatai.

Kad alkoholis imtu tiktai vienus girtuoklius, tai da ne būtų taip baisu, bet jis atsiliepia ant nekaltų vaikų, suteikdamas jiems silpnąprotystę, idijotizmą, nuomarių ir kitokias ligas. Tās dalykas patėmijamas mokiutų žmonių nuo gilios senovės iki šių dienų. Vaikai

girtuoklių tai tikra auka namais sumišėlių ir kaliniams.

Peržiūrėdami išrasas gydytojų 46 namų sumišėlių, pamatysime, kaip Prancuzijoje augs alkoholis. Sero departamente nuo 1861 iki 1865 buvo sumišėlių alkoholikų 18%; nuo 1881 iki 1885 skaitlius užaugo iki 28%. Departamente Cdt d'Or tame pat laike buvo 5% ir 29%. Departamentuose Menos ir Luaros procentas užaugo nuo 22% iki 28%; Marnos dep. nuo 12% iki 29%; Sarto dep. nuo 16% iki 33%; o departamente Mažosios Senos nuo 38% iki 39%. Skaitlinės šitos taip daug mums parodo, kad nereikalauja nė kokio paaiškinimo. Iš statistikos tame dalyke matyt, 1) kad skaitlius sumišusių alkoholikų augs greta su padidiniu išdirbimo ir vartojimo spirito, 2) kad namai su didžiausiu skaitliu sumišėlių alkoholikų randasi tose departamentuose, kur daugiausiai vartoja alkoholio.

Įtekmė alkoholio ant nusižudymo taip gi tikra. Visoje pasaulyje nuo pradžios šio amžiaus alkoholis ir nusižudymai augs greta.

Skaitlius mirtančių staiga nuo alkoholizmo taip gi užaugo. 1836 m. tokių atsitikimų buvo 226, o 1885 m. -- 538. Visoki paržengimai, plėsimai, galvažudystės ir tt. sujungti su alkoholis. Departamentuose, kur daugiau vartoja alkoholio, kur kas daugiau ir yvairių peržengimų. Germanijoje statistika parodo, kad alkoholis yra priežastimi 46% galvažudystės, 63% nuplėsimų ir 74% pažeidimų.

Peržengimai ir alkoholis eina taip lygiai greta, kaip alkoholis ir sumišimas proto, ką geriausiai matome Finlandijoje. Iki 1865 m. visame krašte buvo labai daug vartojimo spirito. Kad gi 1865 laisvas vartojimas spirito tapo atmainytas, alkoholis prisiglaudė miestuose, nes jau kaimė sunku buvo gauti spirito. Tada gana keistai persimainė skaitlius peržengimų: 1880 m. skaitlius prasiaktėlių už peržengimus ant 100000 miestų gyventojų buvo 644, o ant tokio pat skaitliaus kaimo gyventojų -- vos tik 26.

(Tesis toliau.)

Pro „Etnologiskų smulkmenų“

Rašo J. Rasanavičius.

1892. m. labai sunkiai ant „neurasthenijos“ susirgus, ir rogint ne galima busent, visą mano darbą apie Trakų tautystą, kaip buvau norėjęs atlikti, aš tik ant greitųjų, fragmentiskai „Etnol. smulkmenas“ parašęs, atspaudinau, nors tokiu būdu vietas parodyti norėdamas, kur istorijai lindyjant, trakiškų genčių išėivių iš Maz, Azijos ir Balkanų pūssalio ant Lietuvos žemės gyventa. Ar nuomonės mano apie identiskumą Trakų su Lietuviais

taps ir per kitus mokslingus vyrus, pažin-
stacinius gerai abidvi — Lietuvii ir Trakii —
tauti, patvirtintais, apšitei palikdamas, aš jo-
rėjau „Etnol. smulkmenose“ tik savo priori-
tetu šeme dalyke apsaugotii turėti. — Kas
šuk mano tvirtinimo apie trakiskumą Lietu-
vi tautos, arba *vice versa* lietuviškumą Trakii,
tai — turii pripažinti — jau ir seniau ap-
garsinti keli mano raštai buvo susilaukę ne-
gatyviškos quasi-kritikos tókiiu diletantii
(Friedberg, Kursehat), kurie, patys iš savo
tardymii su etnologija Trakii ir Lietuvii ne
apsipažinę, apie tiedvi tautii labai menkas nu-
vokia. Nežinant tuom tarpu, ar ir recensent-
tas mano „Etnol. smulkmenii“ „Varpe“ (Nr. 2,
1894 m.) prigulės prie tos pat' kategorijos,
kaip ir anuočiu, augsčiau paminėtu kritiku,
labai gailinosi, jog man, iš priežasties ilgai-
durojančios ligos ir tolymii kelionių, nebuvo
lenta ant tos jo „kritikos“ su lyg šiol atsi-
liepti.

Atsidrąsydamas dabar literarišku darbu
pažiūmii, turii vėl nuo Getii, Getvių, Get-
vingii pradėti.

Kaip jau skaityjai „Varpo“ žinos, aš
pripažindamas giminiškie trakiskiiu Getii
(Γεταί, Γετῦναι) su tais Getais, (Getae, Getae,
Gethae), kuriii Lietuvoje dar viduramžiiu gy-
ventii, išvedžiau etymologiskai tą jų vardii
nuog liet. *getis*, žodžio — kiek žinuu — Milkes
žodyne pirmučiause užrašyto, bet šaip kalboje,
regimai, šovis užmiršta, ir tik varduose žmo-
nių ir kaimii užsilikasio ir — kaip man ro-
dosi — nuog *gylie* („treiber“, „jagen“, „Vieh
auf die Weide treiben“) paeinančio. Noris
p. Obelaitis, kritikas „Etnol. smulkmenii“, ir
„neranda *nekokio* (= ne jokio) pamato, del
kurio po vardu Getai, Getviai reikėtų suprasti
gimiię turėjusia daug ganyklii ir gyvulių“,
tai ir tas ne regiu jokios priežasties atsimesti
nuog paduotos etymologijos, kuri taip gerai
tos genties kultūrą senoviškii išreiskia, ipačiai
dabar ir ant autoritetii vieno mokslingo tra-
kologii atsirepdamas. Prof. W. Tomaschek,
tame pat' metu, kaip ir „Etnol. smulk.“ iš-
leistame darbe („Die alten Thraker“ I, S. 92),
rašo apie etymologijii: „Um gleich mit dem
Namen (der Geten) zu beginnen, so lässt sich
derselbe, gleichwie jener des ädonischen Kö-
nigs Γεγας, nur schwer deuten: am besten
als „Gänger, Schreiter, Hirten“, von der
Wurzel *gē-ge* „gehen“, vergl. griech. *gō-βήτης*,
lit. *getis*, gatwis, gatwe „Viehtriff, Weide“.
Tokii etymologijii Tomaschek'as ir antroje,
1894 m. atspausdinioje, dalyje (S. 77) savo
darbo padidina: „Γεταί, Γετῦναι stellen wir zu
gē-ge — „gehen, weiden, treiben“ lit. „gotis“.
Čion, regimai, priguli ir randamas graikiškiiuose
žodynuose *δαίτης* — „ukiuinkas „Landbauer“.

Negalima abejoti, gilijje senovėje trakiskiejie
Getai, kaip ir dar mūsų laike tulos ant pri-
mityviško kultūros laipto stovindios tautės,
buvo nomadais ir tik iš medžioklės ir gyvu-
liii — ipačiai avių — prilaikymo maitinosi:
nomadum Getarum plurimi *παλιτοροται* di-
cuntur“, sako Columella (VII, 2); dar ir iš
kitii istoriskii liudijimii žihome, kad pas Ge-
tus agrikultūrą labai menka būvusi. (Rösler.
Rom. Studien S. 56 ir Das vorröm. Dacien
S. 369). — Kuo ne tokias žinias turime ir apie
Getvius ar Getvingus, į tukstantii metų vė-
liaus, jiems jau Lietuvoje apsigyvenus.

P. kritikas dar ne vienamie dalyke su ap-
reikštomis „Etnol. smulkmenose“ nuomonėmis
ne sutaria, tarp kitii — ir su tautiskiiu vardu
formoje „Getvingi“. Jis tvirtina, buk' sub-
stantyvo su priesaga — *ingas* (mascul.): ir
pabaiga — *i* daugskaitoje negali but *lietuvis-
kii* kalboje“. Taip kategoriskai ir, tarytum,
su kokiu moksliskii autoritetii, tvirtindamas,
p. Obel. tik *ne pirodė* priežasties kodėl „ne-
gali but“, noris jis iš privestii „Etnol. smulk-
menose“ substantyvii: *Kreringi* ir *Pilvingi*
butii galėjęs ko kito pasimokinti. Kad jis
persiliudintu, jog su suffiksu *ingi gal* butii
lietuviskii kalboje substantyvai, priduriu čion
dar sekantiis kaimii vardus: *Rutingi* ir *Ni-
zingi* („Niedzingi“) — kaip ir *Pilvingi* — Mer-
kinės parapijoj (Zienkowiez. Constitut. Synod.
dioecesis. Vilnens. pag. 89), du kaimii *Poryngi*
(„Poryngie“) Daugėliškiiu parapij (ibid. p. 82).
Vilniaus vyskupystėje; k. *Balringen*, *Galingen*,
Korwingen, *Warengen*, *Stabingen* ir *Stobingen*.
— Prūsiiuose (Weber. Preussen vor 500 Jahren.
S. 488, 499, 514, 531; slg. ir Adressbuch d.
Kreis. Niederung. Tilsit 1890. S. 102.)
Tas pats suffiksas randasi — nors retokai
ir žmonių pradžioje (slg. Adressbuch d. Kr.
Gumbin. S. 46, 48). Tarp daugybės tuk-
stanciių liet. vardu — žmonių ir kaimii —
— sitas suffiksas randasi retai, bet vis-gi jis
rodo, kad p. Obelaitis ne buvo visai su juomii
apsipažinęs, tvirtindamas, buk jis ne lietuvis-
kas esasi. Tas pats suffiksas randasi jau ir
Trakii kalboje: *Κοσινγας*, vardas tulo trak.
kuningii, *Cosingis* — pati karaliaus Nikomedo I,
pas Zosimii (IV. 38) randame dar paminėtu
Paduonojiije (*ὄρεσ τῶν Ἰστρον*) tula, regis tra-
kiskiią gentii, *Protungus* (Προτιγγος), kuršai var-
das kaip man rodos, yr' sinonimas žodžio,
Dakas, *Dakai*.

Toliaus p. kritikas abejoja ir apie lietu-
viškiią vardo *Getai*, *Getviai*. „Galėjo jug
ir teip būti — rašo jisai — juog *Getvii*
tanta po šitiiu vardu tikrai savo kaimynams
tebuvo žinoma, o ji pati rasi ir kitaip save
vadino“. Ant kitos vietos, pas jį randame,
iš visii mums žinomii tos tautos vardu mes

gerai dar nežinome, kaip tikrai jie patys save vadino, arba kaip kiti juos tikrai vadino. Man rodo, kad abejojimas gnodotino kritiko čion visai nereikalingas ir negal turėti „ne kokio“ pamato. Jug suprantamas tai daigtas, jeigu tas vardas nebūtų getiškas arba lietuviškas buvęs, mes jo neturėtume Lietuvoje, nerastume jo varduose žmonių ir kaimų; jeigu žodis „Getas“ būtų svetimas lietuviškai kalbai, tai, aš ne numanau, kokiu būdu p. Obel. galėtų jo atsiradimą ir dideli išsiplatinimą Lietuvoje išreikšti? Teipo-gi būtų sunku išreikšti priežastį, kodėl įvairiausių tautų rastininkai vadina lietuvių gentes Getais, ypačiai, kad tas vardas nė su vienos kitos europėiškos kalbos — atskyrus lietuvišką — pagelba negali būti išaiškintas? — Galimas daigtas, kad „Etnol. smulkmenų“ kritikas pasirūpins ant šitų klausimų priderančiai atsakyti; tuom tarpu, neužklykta, man ding, nurodžius ant tulos priežasties abejojimo pono Obelaičio: jis yra labai menkai apsiypažinęs su onomatologija lietuviška.

Skaitomė pas p. Obelaitį: „Nurodydamas pravardes Getas, Gečius, Giecowicz p. B—us remesi ant „Алфав. енциокъ землевлад. Росс. рыб.“ (Kaunas 1882 m.); vienok toj pat knygoje, spaustoje antru kart (1889 m.), nors ji daug pilnesnė už isėjusią 1882 m., radau tiktai pravardę Gecowicz, pravardžių-gi Getas, Gečius joj visai nėra. Teipo-gi vardu kaimų Gečiai etc. jis neradęs paminėtoje knygoje, iš ko jis atsidrasina sekantįs žodžius parašyti: „Is visų čionai ir augščiaus nurodytų mažnožių, man rodo, aišku bus, juog p. B—us su saltiniais ne visur pasielgė teip, kaip tāt priderėtu rimtam ir atsargiam mokslininkui, jieskančiam vienat teisybes.“ Ant šitokio *dictum acerbum*, nepriderančiai manieip paleisto, atsiliepti turėdamas, norėčiau pirmučiansią užtėnyti, jog aš nedasiprotėjau, atsirąsent tulaž lituanologui — ypačiai Lietuviiui, — kursai nežinotu, kad polonisuotose Lietuvių pravardėse, atmetus priekabą — *wicz*, *-ski*, apturime tyra liet. pravardę. Šitos priežasties dėlei aš nurodžiau tiktai ant Gecowicz, pasitikėdamas, jog kožnas žinos, ta pravardė paėjusi nuog liet. Gečis, ar Gečius, ar Getas, kuri pravardė ne tik Kauno, bet ir Suvalkų gubernijoje, teipo-gi Prusuose, tankiai atsitinka girdėti, bet ji regimai, p-nui Ob. yra visai ne pažįstama. Noris aš jaunystoje savo būvau pažinojęs tulaž berną Getą ir. Prusų liet. laikraščiuose dar seniau radau ne kartą minėtus tulus Gečj, Getaitj, rašant „Etnol. smulkmenas“ aš galėjau tik ant polonisuotos pravardės nurodyti „Алфав. енциокъ“ užrašytas. Dabar netikėčiam p. O-čiui ir versmias paduodu, kur tos

pravardės atrandamos. Viena, su russišku suffikau *Gečerskaja*, kaimo Biokki (?), kita *Gečeva* k. Pukiuose, Tėlsių pav., Kaun. gub. gyvena (vid. „Алфав. енциокъ“); „Vienybė Liet.“ (1893 m. pag. 602) mini Petrą *Gečj*; Gryneides kaimo Prusuose gyvena kuningās Gecunas („N. liet. ceitunę“ 1894 Nr. 34), butėpinkas ir ukininkas Gečis gyvena kaimo Kantšaičiuos, Prusuose („N. liet. ceit.“ 1895, Nr. 10), prav. *Getkanta* randasi k. k. Gudašių ir Gečiuose, Ragainės pav. (Adressbuch d. Kr. Ragnit S. 78, 146; ir Pilkalnio pav. Adressb. d. Kr. Gumb. S. 15); tulas *Geczukas*, iš parapijos Tenenų, Reseiu. pav., gyvena Amerikoje („Saule“ 1895, Nr. 20); vienas *Gečevičius* iš Suvalk. gub. yr paminėtas „Vienybėje“ (1894 Nr. 15). Kitą Gečevičių turėjau kolegū universitete. — Vietų vardus, kurių p. Ob. strasti nemokėjo nurodytose pas mane vietose „Алфав. енциокъ“ mini Kauno gub. po Nr. 3 ir 1332 *Gečany* ir po Nr. 88 ir 1471 — *Zuikiški Getkajeie*. Čion dar prie pag. 14 „Etnol. smulkmenų“ turū pridurti, kad ir Prusuose, Varmijoje, buvusi vieta *Getkendorf* (*Weber* S. 480); k. *Gettschen* randasi Ragainės pav., k. *Gettschen* ir *Getkanten* — Tilžės ir Pilkalnio pav. (Adressb. d. Kr. Tilsit. S. 85, 146; Adr. d. Kr. Gumb. S. 15). Ne reik užmiršti ir to, kad Prusuose dar viduramžyje senprusų kapus (tumuli) *Geton* vadinta, regimai nuog vardo tantos (slg. *Töppen. Einige Roste der altpreuss. Sprache. S. 156*). Ar užteks p. O-čiui šitų vardu, nežinau; bet jeigu jis atsidrasintu sakyti, tų vardu labai mažai esą dėl nusprendimo prigulmės jų prie Getų tantos, ant to galima būtų jam atsiliepti, juog ir nuog žodžio „Lietuvis“, „Lietuvininkas“, kursai nuog tiek šintų metų yra vartojamas, — kiek aš žinau, o aš esimi perveizdėjas visus vardus vietų, seniau, kaip ir dabar, per Lietuvius apgyventų — dar menčiau randasi žmonių pravardžių, neng juog vardo senovės Getų! Kaip pas mus, Lietuvoje, taip ir senovės Trakijoje buvo žmonių vardai *Getac*, *Getā*, *Geta*; nuog trakisko laiko tos pravardės ir pas Bulgarus, su senovės Trakais susimaišiusius, liko: aš pažįstu daugybę vyrų ir moterų Bulgarijoj, kurie *Geto*, *Geta*, *Getko*, *Goča*, *Gočo* vadinasi; man žinomas ir k. *Geese*, palei geležinkelį nuog Raab į Fehring, tarp stacijos Gyömöre ir Saszar, Vengrijoj, ne abejotinai likes nuog senovės Getų, čionai gyvenusių.

Ponas O. nesutaria ir su mane išguldymu vardo *Samogetae*, *Samogite*; jam rodo žodis šsas identiškas su *Samayte*. Kiek aš suprantu apie šį dalyką, tuodū vardu ne reikėtų identifikuoti. Vytautas, toj pat gromatoje, pas manę (pag. 17) cituotoje, tarp kitų dar rašo:

„Samagitte quoque homines se Lythwanos ab antiquis temporibus et nunquam Samaytas appellant“ (Codex epistol. Witoldi N. 861), — iš ko matyt, kad tuodu vardų buvusiu atskirtinu.

Dabar kreipkimės prie kitų „palaidų ir smulkių nužvelgimų“ p. Kritiko — „daugiausiai filologiško charakterio“. Iš priežasties istarimo vardo *Μασαγῆται*, *Massagetæ*, kureme, kaip aš sakiau, *dviv*, *ss* „tur but istariamai kaip *s* ar *ž*“, ponas Ob. rašo: „To mes — t. y. ponas Kritikas — vėl nekokiū budu negalime sakyti; greičiaus galima būtų manyti, kad savo *ss*, *ss* Rymiečiai ir Greikai istardavo ne taip, kaip mes savo *s* arba *ž*. Prireikus išreikšti mūsų balsus, paženklinamus dabar raidėmis *s—ž*, jie ne galėdavo varfoti tokių raidžių (*ss*, *ss*), kurios jų kalbose reiškė visai ką kitą.“ Ir šituos žodžius pons Ob. be gilesnės pažinties „philologiško“ dalyko parase. — Savo kalboje garsmų *ž*, *ė*, *dž*, *s* neturėdami, Graikai iš svetimų kalbų paimtuose varduose — o toki, dėl jų ir *Μασαγῆται* buvo — paminėtus garsmus labai keistai rašo, kaip aš ant kitos vietos plačiau parodysiu. Čionai užteks, man ding, pasakius, kad jie — ant paveikslu — kiliaraidėmis (Keilschrift) isreikštą tautos vardą *Assur*, *Assur*, rašo *Assouros*. Kasu — *Kossouros* ir k. Dar aiškiau galima šią transkripcijos regulą matyti daugybėje ne graikiškų geographiškų vardų Maž. Azijos, Balkanų pussalio — butent iš kalbos Trakų, Prygų, Lydų ir k. trakiskų genčių — su suffiksais — *ισος*, — *τος*, — *ασα*, *ισος* (kaip *Αριστος*, *Αριστος*, *Καβάστος*, *Θεσπύς*, *Προναστος*, *Κρηστος*, *Κυρυσσα*, *Θεμιστος*, *Κυρυστος*, *Μοκιστος* etc.) kurie tai sūniskai yra identiški su lietuviškais: — *isius*, — *asius*, — *asis*, — *aso*, — *ie* (slg. Juodyšius, Balasus, Abrasys, Radūsis, Samusis, Viliušis, Vilaisis, Talasus, Kabasys, Rebesis, Bagušis, Teplūsis, Toleisa etc. ir vardai liet. vejun: Pundusas, Tarčeusas, Jovusas etc.): Tą patį ir iš sulyginimo glossų tulų trakiskų tarmių matoma, butent: garsmą *s* tarp dviejų saubalsių esanti graikai kuo ne visur su *ss* rašo; prieš saubalsės ir pradžioje žodžių jie tą *s* tik su viena *o* isreiskia. Užtėmytina, kad ir šios gadinės Naujagraikai svetimuose žodžiuose *s* istaria kaip prailgintą, arba dvigubą *ss*: taip jie istaria: turkiską *kardas* = kardass, *sindi* = ssindi, *gesti* = gessti, *pissnis* = pissniss etc.: rašo ji — ypačiai gaziuose — vieni su *o*, kiti su *ss*; ypačiai tarp dviejų saubalsių, viduržodyje. Teipo gi ir garsmą *ž* trakiskai — lietuviškuose žodžiuose randame įvairiai isreikštą, tai su *z* (slg. *Ζεφόντια*), tai vėl tik su *o*: taip dievės *Zemynos* trakiskasis vardas deminutiviškojo formoje yra *Ζεφέλη* (= *Zentele*), liet. *žyme* = gr. *ζῆμα*, *žyme* =

ώνη (žodžiuose *σοφροώνη*, *ισφροώνη*, *φιλημοώνη*, *φιλοπατριμοώνη*; *ιπποώνη*, *φιλοστωμοώνη* etc.). Užtėmytina dar, kad ir Vokiečiai XV šimtetyje lietuviškuose, beveik kaip Graikai trakiskuose, žodžiuose tą *s* ir *z* tarp dviejų saubalsių esanti, daugiausiai su *ss* (*asis* — prus. *assis*; *čeras* — prus. *assaran*, *aserys* — prus. *assegis*) rašo, retai su viena *s* (*duša* — *duse*): vėl prieš saubalsės viduržodyje ir pradžioje žodžių — visur tik su viena *s* (*ašvis* — *aswinan*, *šylas* — *sylo*, *šlaunis* — *slauwen*, *žemė* — *same* etc.).

Apie etymologiją vardų Trakai, Lydai ir k. p. Ob. — kaip ir laukti reikėjo — atsiliepė labai autoritėtiškai: „Iš to, kas knygutėje parašyta toliau, matyti, kad vardą *Trakai* autorius „Smulkmenų“ suriša su greikiškų *Θρακιες*, o žodį *Lydai* su žinomu nuo Grekų vardu *Λυδοι*. Man rodos, kad toks suartinimas su greikiškais žodžiais šituo tarpu visiskai negalimas: žinant, kad Grekų raidėms *θ*, *υ*, *α* mūsų kalboje atsako *d*, *u*, *ai* (sulyg. *θρακος* = drusus, *πλατος* = platus, dat. *χωρα* turi *α* kaip liet. *varnai*, *žmonai* turi *ai*), iš *Θρακιες*, *Λυδοι* reikėtu laukti „Draikai“, „Ludai“ arba „Vildai“ (sulyg. *λύκος* = vilkai).“ Atsakant ant šių „filologiskų nužvelgimų“ p. O — čid, turu pirmučiausiai išsirtarti, jog jis labai menkai nuvokia apie trakiską etnologiją, jeigu vardus *Θρακιες*, *Λυδοι* per „greikiškus“ laiko. Kas link istarimo pirmojo vardo — tai, ar jis turėtu būti istariamai su *t*, ar *d*, ši klausymą išgvildena lotyniška jo transkripcija ir šios dienų jo istarimas. Teisybė, kad — kaip jau mokintas Rask'as pirm kokių 90 metų kad užtėmyjo — tuluose kaimuose (bendruose) lietuviškai ir graikiškai kalbait žodžiuose (kaip *θρακος*, *πλατος*, *θεος* — Dievas, *δύρα* — duris, *μεδω* — medus, midus, *θυγατρο* — dukte, *θυμος* — dumas, *πυθος* — puodas etc.) *θ* = *d*; bet randasi vėl kiti žodžiai (slg. *ποσθησ* su liet. *pisti* (coire cum foemina) *σχυροσσαι* — skustie, skutu ir k. kuriuose gr. *θ* = liet. *t*. Negana to, mes žinome kad gr. litara *θ* tik senovės helleniški lakonis istarė kaip *s* (*Ahren.* de græc. ling. dial. II. 66); kituose dialektuose randame tankiaj tuos pat žodžius rašytus tai su *θ*, tai su *τ*, iš ko matyti, kad skirtumas tarp tų dviejų litarų nebuvo didelis. Taip ant paveizdo randame rašyta: *μαστος* ir *μασθος*, *κιστος* ir *κισθος*, *πιδος* ir *πιδθος*, *τιδης* ir *τιδης*, *τιπος* ir *τιδπος*, *απρτος* ir *απρσθος*, *ηπος* ir *ηδπος* ir t. t. (*Holbig.* Question. de dialect. cretica p. 24–26.) Ir šios dienos Naujagraikai litarą *θ* istaria — sunkiai paženkliptinu garsmu — *t* su priedu *s*, bet ne *d* (slg. *Müller* Histor. gram. d. hellen. Sprache I. 27). Transkripcijoje Rymėnai tą litarą rašo daugiausiai *th*, bet

ne retai ir tik viena *t* (slg. trak. vardus $\Sigma\sigma\theta\gamma\tau$ - Seuthes ir Sentos, $\text{B}\theta\delta\sigma\tau$ ir Bitus etc.), iš ko numanyti galima, kad *ð* ir Rymėnų ausyse skambėjo, ne kaip *d*, bet kaip *t*, tai-gi: *Thracēs, Thracia*. Šitas ištariamas liko pas vietinius gyventojus ir iki šiai dienai: pėtinėje Bulgarijoj gyvenantieji Graikai, iš didesnės dalies hellenisuoti Trakai, žgmės vardą rašo $\Theta\rho\alpha\kappa\tau$ ir ištaria „Traki“; turu ir pažystamas su pravardėms $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\theta\gamma\tau$ ir $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\pi\omega\lambda\sigma\tau$, $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\sigma\tau\lambda\omega$ (sunus Trako, nuo turk. *oglu, olu* = sunus); Bulgariai Trakijos, kurie tą vardą čion atėidami atrado, ir šiandien „Trakija“ ištaria, savę patys „Trakijci“ vadinami. Negalima todėl -- man rodos -- abejoti, kad ištariamas vardo tur buti su litara *t*, ne su *d*, kaip p. Ob. norėtu. Kas kitą su dyphthongu *ai* varde $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\sigma\tau$, kuris su laiku pragaišo. Seniausias ištariamas to vardo su dyphthongu randasi pas Herodotą: žgmės vardas $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\tau$, tautos -- $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\alpha\sigma$. Joniškoje tarmėje Herodoto, kurioje vieton a randasi η arba kaip Ahrens sako „jonicum η ex α natum est“ -- permainingus η i α ap-turėsime seniausę formą $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\tau$, $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\alpha\sigma$, nuo kurių pas Bulgarius ypačiai Makedonijoj -- liko vardas *Trako*, ir pravardė *Trakovic*. Bėt jau gilioje senovėje pradėjo dyphthongas *ai* išnykti: pas Homerą užrašyta $\Theta\rho\alpha\kappa\iota$, vėliaus randame tik su *jota superscriptum* $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\sigma\tau$, $\Theta\rho\alpha\kappa\iota\tau$, pas Skylaką $\Theta\rho\alpha\kappa\iota$; Rymėnai atrado ištariamą jau be *ai*, todėl ir rašė *Thracia, Thracēs*; dar vėliaus Dukas, XV šimtmetyje rašo $\Theta\rho\alpha\kappa\iota$. Kurioje tarmėje Trakų kalbos tas vardas su *ai*, kurioje, -- joga pragaistant -- su ilga *a* issitarė, sunku yra žinoti; kiek man pašisekė ištirti, siaurvakarinėje dalyje Maž-Azijos (Troja!) būta dialekto, su pametimu jotos dyphthonguose *ai ei* ir pėtėjimu i ilgą *a, e*, taip jog šiame dalyke, tas dialektas lietuviškai tarmei -- regis iš apygardos Klaipėdos -- prilygsta, kurioje kursaciū žodynas parašytas. Apie aiolišką Azijos graikišką dialektą, kuriame taipogi randasi išmetimas *j* iš dyphthongų *ai, ei* ($\eta\lambda\alpha\delta\epsilon\sigma$, aiol $\eta\lambda\alpha\delta\epsilon\sigma$, slg. ir liet. kaimas, kaima = gr. $\eta\lambda\alpha\delta\epsilon\sigma$ ir $\eta\lambda\alpha\delta\epsilon\sigma$, aidoti -- homer. $\alpha\epsilon\iota\delta\omega$, $\alpha\epsilon\iota\delta\omega$ ir $\alpha\epsilon\iota\delta\omega$, dor. $\alpha\epsilon\iota\delta\omega$ etc.), čion nekalbu. Augsčiau matėme, jog pavertimas „Trakų“ i „Drakus“ yra klaidus, nemoksliskas; - tą pat' reikėtu ištarti ir apie p. Obelaičio „Vildus“. Teisybė, kad graik. litara σ -- kaip iš daugybės lietuviškai ir graikiškai kalbai bendrų žodžių ($\sigma\alpha$ = su, šan, $\delta\rho\alpha\sigma\tau$ = drasus, $\pi\lambda\alpha\tau\omega\sigma$ = platus, $\sigma\omega\upsilon\upsilon$ = suva, suo, $\theta\upsilon\rho\omega\sigma$ = dumas, lat. fumus, sansk. dhumas, $\theta\upsilon\rho\alpha\tau\eta\rho$ = dūkte etc.) matoma -- seniausioje gadynėje lyginosi ir ištariama buvo kaip trumpa *u*, todėl Knobel'ui ir k. galima būtų

pritariti, jog paminėtas tarp Japheto sunų vardas *Lud* identiskas yra su vardu trakisk. gentes $\Lambda\upsilon\delta\alpha\iota$. Bėt čion tuojaus ir tai užtėmyti reikia, jog ta litara σ = *ū*, laikui bėgant, pavirto, kaip ir lotyniška *u* i prancuzišką *u*, ir pradėjo issitarti kaip ilga *y* (slg. Müller. Histor. Gram. d. hell. Sprache I. 29). Analogišką tos litaros, sakyciau, suminkstinimo processą, galima dar užtėmyti ir lietuviškoj kalboje: kada vienur *in futuro sing.* issitaria *darysu, matysu, girdėsu* etc., kitnose kraštuose ištariama *darysiu, matysiu* etc.; Mažvidis dar XVI šimt. rašė *in dativo plural. mumus*, šiandien -- *mumis, mums* slg. dar mukti ir mykti ir k. Graikai neturėdami savo graphikoje atskyrus ženklo dėl *ū* ir *y*, vėliaus vis vien tą pat' raidę σ vartojo, paženklindami tuodu įvairiu garsmu, kaip ir iš sekancijų žodžių matoma: liet. *šylas* lot. *silva* = $\sigma\iota\lambda\tau$, *myktie* ir *muktie* = $\mu\upsilon\kappa\epsilon\tau\delta\alpha\iota$, nuo *gyrti, pagyrti* -- $\pi\alpha\gamma\epsilon\rho\rho\alpha\sigma\tau$, nuo *skylė* -- homer. $\Sigma\kappa\iota\tau$, nuo *tyras* pas Nesselmaną, *Tyrule* = $\tau\upsilon\rho\alpha\sigma$ etc. slg. ir $\Pi\alpha\rho\upsilon\pi\iota\alpha$. Jeigu mes neturėtumem jokių liekanų iš Lydų kalbos, galima dar būtų, drauge su p. Obelaičiu, užsiimti visokiom phantastiškom kombinacijomis; bet tos tai liekanos, vardai vietų ir žmonių rodo mums labai artymą giminystą Lydų su Lietuviais, ir patvirtina mogo paduotą ištariamą jų vardo, kurį ir Rymėnai savo transkripcijoj visados „lydi“ rašo. (Toliaus tęsis.)

Kritika ir bibliografija.

Krože. *Sprawozdanie naużnego swiudka o przebiegu procesu*. 1895 r. w Krakowie. p. 59 in 8".

Autorius juvistas, patsai pribuvo ant tos bylos; pasinaudodamas iš tikrų sude pripažintų faktų surasė bylos aigi su kalbomis advokatų ir prokuratoriaus, su interpelacijomis šalių ir užbaigimu bylos, iš pradžių pridėta įveikslėlis Kražių ir trumpa istorija. Yra nekurie pažymėtini dalykai, 2 čionai paminėsiu.

1. Paplitus po visą svieta žiniai apie atsitikimą Kražiuose, nekurie Prancūzų laikrašėiai, norėdami, turbut, pasigerinti Rusų valdžiai, apskelbė, jog upėj niekas negalėjo prigerti arba paskandytu buti, kada-gi, pagal tą geografijos žinovų, jokios upės Kražiuose nėsant!

2. Prokuratorius aiškindamas tikėjinišką ekstazą Kražiečių daleidžia pakurstymą žmonių iš pusės vietinės inteligencijos ir įtekmę užrubežinių lietuviškų laikrašėių slapta terpu žmonių platinamų.

Abel'ui knygtė verta pasiskaitymo.

Obrazcy Inorodičskoi pečati Zapadnoi Rossyi. — Paveikslai svetimtaučių spaudos vakinės Rusijos. Knygutė į 8° mažojo 72 pusių, 1895 m. išleista Petrapilėje.

Tai yra ištrauka iš abėlnės kataliogo Istorisko skyriaus pirmutinės parodos visos Rusijos spaudos dalykų. Šioje ištraukoje patalpinta Latvių, Estų ir Lietuvių išleidimai. Darbas turbūt, p. E. Volterio.

Keletą žodžių pasakysiu apie lietuviškąją dalį to kataliogo. Iš viso patalpinta pilni vardai 84 lietuviškų išleidimų su maskolisku vertimu ir su nekuriomis patėmyjomis.

Knygas ant parodos pristatė Vilniaus publikasis knygynas, pp. Baltamaitis, E. Volteris ir profesorius A. Sobolevskis iš Peterburgo, p. Volskis iš Varsavos ir gimnazijos mokiniojas J. Jablonskis iš Mintaujos.

Štai nekuriomis išrašos iš to kataliogo:

2. *Genių dėlė.* — Toliaus pilnas jos užvardijimas ir paskui maskoliskai pridėta — „kontrafakcija 1593 metų“.

9. *Pajudinkime, vyrai, žemę!* toliaus ir gi pilnas lietuviškas vardas, apačioje to maskoliskai: „kontrafakcija 1892 metų. Apysaka M. Jokui iš vengriško isvertė *Antanas* ir *Bugno*. spausdinta ne Vilniuje bet Tilžėje. Prekę 20 kapeikų.“

NB. Čia p. Volteris padarė klaidą išversdamas lietuvišką A.-iš-B. maskoliskai „*Antanas* ir *Bugno*“, tai nėra tikras vertimas!

76. *Kaukazu nerainikas Liaona Tolstoj* (Pärtumocita iš rusiška) —

Originale surašyta maskoliskomis raidėmis. P. Volterio sioks atsisauskimas apie tą knygutę: „Lietuviškas gana netikęs (dovol'no bezgramotnyj) — vertimas „Kaukazo nelaisvis“ L. Tolstojaus. Pataisytas vertimas išėjo Tilžėje, priede prie laikraščio „Ukininkas“, Nr. 5, 1894 m. po vardu „Kaukazo belaisvis“ L. Tolstojaus apysakėle.“

80. *Lietuvos kriūnėim.* Sustatytas ir išduotas nuo Kazimiera *Lialis*. Mintaujo 1887.

Originale maskoliskomis raidėmis.

P. Volterio gi užtėmijimas ant jos toks: „Vienintelė lietuvišką knygą išduota rusiškomis raidėmis iš privatiškos iniciatyvos.“

Žinoma, kad surašas lietuviškų knygų tame katalioge toli nepilnas, nors p. sustatytėjas rašo, kad lietuviškas pasirodė „gana pilnu ir sistematiškai pusėtinu (sistematičėski udovletvoritėnym)“. Gaila, kad Tilžės ir Amerikos lietuviški knygų išleistojai neprisiuntė savo išleidimus. Tada mus literatūra da drėsesnė būtų maskoliams pasiūdyti, nors ir iš to, kas buvo ant parodos, gana geras įspūdis pasidarė: jpač nugašdino juos daugybė kontrafakcijų, net „Novoje Vremia“ apie tai straip-

snį parašė, vadydama vyriausybei leisti lietuvišką spaudą.

Ruduo.

Budai gydymo nekurių ligų. Išleido Sveiklinkis, dėl pagalbos savo broliams Lietuviams. 1895 m. Tilžėje.

Sopenbaueris, prisiziūrėjęs vokiškai literatūrai savo laiko, neberekalo saukė „mes skėstame savo mėsle“. Ir tiesa, galime perstatyti sau, kas darėsi tose salyse, kur visoki rasta rastavo skaitytojų daugybę, o pertai duodavo gerą pelną autoriui ir išleistoju, jeigu pas mus, kur ačių nedideliame mus skaitliui ir autoriai, ir išleistojai pelno, laškai menkai, arba ir visiskai nieko; jeigu, nežiurint ant to viso, didesnė pusė mūsų rastių priguli prie literatisko mėslo. Kadangi prisiziūrėti mus išleidimams paimkime Novėsio kataliogą ir ką gi mes ten pamatysime? Pamatysime, kad tik mažuma yra gerų raginančių prie apsvietimo, pakeliančių gerus jausmus, aiškinančių svarbius gamtos mokslus ir da svarbesnius šiandien ekonomiskus ir politiskus klausimus, kurie padeda žmogui orientuotis šiame gyvenime. Tokių yra nedaug. užtai daugybė tokių, kurios gali tik apipaukinti neapsviestą žmogų. Vieni iš jų didina pyktarū ir niektikėjimus arba jatėpliotais vėlniais su ilgomis nuo kelių mastų nodegomis ir smertim paveiksle žmogaus skeleto su taip pat ilgu dalgium, arba baisiais žodžiais aprašyta pragarišką liepsną ir vėlnių gudrumą, kiti tik paviršutinei apeigas pildinti rodydami išveda žmogų iš tikro gyvenimo kelio, yra ir tokių, kurių vyriausija užduotis stačiai neduoti tamsiam žmogui apsišviesti.

Prie kenkenių skaitytojai rastių priguli ir mūsų „*Budai gydymo*“, nors kenksmas jo ne dvasiskas, bet jau grynai kūniškas, fiziniskas. kokis gali būti iš netikusio ligų gydymo. Sveikata, be abejonės, svarbus yra dalykas žmogaus gyvenime, mus autorius taip pat gerai tą supranta, sako savo prakalboje (p. 5.), kad „visudidžiausia nelaimė, kuri užvis daugiau kankina ir vargina žmonių giminę — tai nesveikata, — liga“, užtai turbūt ir jis užsigėidė ateiti su pagalba nelaimingiems nesveikiems ir parašė daktarknyges, bet tuom savo darbu jisai visiskai prilygsta anai mėska, kuri norėdama nubaidyti musė nuo kaktos savo miegančio draugo, paėmė didelį akmenį ir, kiek ljiėgdama, davė jnومي draugui į kaktą; musė, teisybė, užmusė, bet ir draugo galvą į smotelius suskaldė. Teip ir mus autorius, užsigėidęs parašyti daktarknyges „dėl pagalbos savo broliams Lietuviams“ norė savo išpydė, daktarknyges parašė, bet tie, kurie gydysis pagal jo rodas, padidins sau sopilius ir paskubins myrį.

Pas mus dar ligsiol, prietarai ir niektikėjimai, kaslink ligų gydymo labai paplėtė tarpe prasėiojų, da moksliski išradimai medicinos žmonėms nežinomi, nes žalai kas rupinosi juos išaiškinti, pertai noriaus įtiki jie visokiems burtininkams, apgavikams ar prastoms kaimo bobutėms-daktarkoms, negu tikriems gydytojams. Liudna žiūrėti, kaip nekantą, aciū tiems prietarams, žmogus bereikalingus sopulius kenčia, arba bereikalo ar myrį sau padaro, bet dar liudniaus, kad atsiranda ir rasėjai, kurie rastu stengiasi paremti ir paplatinti tuos blėdingus niektikėjimus; liudniaus kad netik tamsi visuomenė, bet ir toki, kurie net 126 puslapius knygutės gali parašyti, įtiki i tuos prietarus ir nėvienam daigte neužsimena apie tikrus mokslo išradimus. Stai kokius vaistus privėlija p. Sveiklinkis: 1) „nuo puolamosios ligos“ (p. 18) rodija gerti milėiukus žolės „*carduus benedictus*“ /su mažo vaiko slapumu; 2) nuo užturejimo slapumo (p. 47) rodija arba žasies liežuvius sudžiövinti, sutrinti ir duoti gerti, arba duoti valgyti sarkos smegenis, arba „su ožio išmetomis išplaktomis trinti bamba“, arba sutrinti kelis sliokus, išmaišyti vyne ir duoti gerti; 3) nuo gangrenos (p. 48) rodija dėti ant ronos sviežių jaučio išmetų su druska; 4) nuo vėžio ant lupos (p. 49) „privirinti praprastųjų žaliųjų vaičių, užmušti, prikišti jų gerkles su sviestu, sudėti i naują molinį puodą“ etc. žodžiu kepinti jas, pakol neims tekėti iš jų syvai su sviestu; iš tų syvų sumaišius su sutrintoms džiovintoms varlėms padaryti teslą ir dėti ant lupos; 5) nuo kurtumo (p. 52) arba pelės vaikus dar aklas virinti alyvoje ir lašinti ją i ausis arba zinkio slapumą lašinti i ausį; 6) nuo kirmėlės [kandimo (p. 52) — dėti sviežias išmetas: žmogaus, vištos, anties ir tt.; 7) nuo angliskos ligos (p. 72) vaiką sodinti i sviežiai papjautė avino pilvą; 8) nuo nuplikimo (nusi-dėginimo) (p. 91) — dėti karvės mėsla su rugineis miltais ir kitas šitoms panašias blaurybes privėlija. Apart šitų blaurybių p. Sveiklinkis privėlija savo knygutėje da ir visokias žoleles, tas pačias, ką vartoja musų tamsios kaimo bobutės.

Peržiurėjęs visą tą knygpalaikę jokiu budu negali suprasti, dėlko tas p. Sveiklinkis jayā parašė. Sakyciau dėlto, idant tyčia žmonėms sopulius padidinti, bet tokių pikty autorių lig siol da niekur nebuvo, ir mūs autorius, jai daro pikta, tai tik netyčia, pats to nesuprasdamas; atpenė, iš prtkalbos matyti, kad jis labai myli „savo brolijs Lietuvius“, kuriems pavėda savo knygutę; is meilės jis privėdā prakalboje ir reikalingas ir nereikalingas eilutes iš rašto švento, idant paraginti kits kita gelbėti, is meilės jis bara fuos, ku-

rie tamsesnių išsizada, is meilės jis bara ir gydytojus, kad jie ligsiolaik neparasė da nė vienių daktarknygių, is meilės jis daro ir blėdi savo mėšliniais vaistais. Ak negali paslėpti ir to, kad mūs autorius tikisi ir ant pelio, nes kitaip jis nebutų parašes „visas tiesas išleistojas palaiko sau“, bet vistik svarbiausiu ragintoju rasyti daktarknyges buvo meilė. Meilė be abejonės geras yra daigtas, bet naudinga ji tik tada, kada prytitgar ją suvartojame, meilė be proto naveda ten, kur nuėjo p. Sveiklinkis, ir padaro blėdi vietoje mūdūs. Kad p. Sveiklinkis butų pasiklausęs savo proto, jam butų aišku bave, kad neprotiugai padarytu kalvis sumislines mokinti kitus batus siuti, arba, jai jau jis negalėjo apsieiti neparasės daktarknygės išmāndamas apie gydymą tiek, kiek kalvis apie kurpininkystę, tai protas butų parodijęs jam pirm-neg išleisti savo knygutę, unnesus parodyti anų gydytojui, o tasai be abejonės butų liepęs p. Sveiklinkiui juo greičiaus mesti ją i pakurą, ir Lietuviai butų išsigelbėję nuo baisiai netikusios ir kenkiančios knygpalaikės. Bet p. Sveiklinkis to nepadare, knygutę savo „savo broliams Lietuviams ant blėdies ir ligos padidinimo“ išleido, mums-gi lieka dabar tik išaiškinti visiems, kad jo knygutės nepirktų, neskaitytų ir jo rodų anaipol nesektų; autorini-gi, kada-gi jis padare tai „nežinodamas ką daras“, atleisti, bet pasigailėti, kad autorius vietoje išleisti netikusios knygutės, nepatrynė sau bamba sviežiomis ožio išmetomis, neprisipylė i ausis zinkio slapumo, neatsigėrė mažo vaiko slapumo, sarkos smegenimis neužsikando ir ant labos nakties iš varlių su sviestu košės už lupos užsidėjęs, nemėjo, anot tos patarlės, gulti i žydų barzdą. Tada tik jis pagyrimą butų nuo mūs užsipelnęs. N.

Is Lietuvos.

Senapitė (Švy. gub.) Kn. Miknevyčius tikėjimo mokiniojas prie Senapilės. (Mariampolės) gimnazijos pareikalavus 2 mokintiniam, kad internate (mokintinių kazermėse) butu maldos katalikams lietuviskai skaitomos, *da-nesė* ant tų pėdų apie tuodu mokintinia gimnazijos direktoriui.

Kaunas. Pp. Advokatui L. ir daktarui S. kurie buvo padavę prašyma, idant jien-dvian but leista išleisti Rusijoje lietuviską laikraštį lotyniškomis litaromis, parėjo atsakymas, kad jų prašymas paliktas be pasekmės (bez posliedstvyj).

NB. Taip-pat pradėjus leisti liet. knygas pradėjus šių metų per cenzurą, vienas liet. (Ankmergės pav.) padavė prašymą Klingenbergiui kad leistų anam pavadinėti tals liet. knygas kurias cenzura leidžia, tai ant tų pėdų gavo atsakymą kad negans daleidimo.

Iš Galicijos.

Kriokava. Tarp lenkų bei rusinų jaunuomenės visuotinės ir kitų augštesnių mokyklų miesto Kriokavos randasi nemažai teipo-gi ir lietuvių.

Vietinę lietuvišką jaunuomenę aš paskirsičiau į 3 dalis:

- 1) visiškai sulenkėjusius;
- 2) laikančius save už lietuvinis, bet nemokančius lietuviškai ir
- 3) gimusius Lietuvoj.

Apie pirmuosius nevertėtu nei ką kalbėti: jie prapuolę yra Lietuvai, o Lietuva jiems. Lietuvišką kultūrą tokių ponaičių gali pažinti veikiausiai iš grynai lietuviškų jų pravardžių.

Tarp antrųjų kiti turi pažiūras socialistiškas ir užimti yra daugians darbininkų klaušymų nekaip tautiškų krutėjimu, bet randasi tarp jų ir toki, kurie jau nuo kelių metų, apsikrovę lietuviškomis knygomis bei žodynais, mokinasi lietuviškai ketindami atsидėti dirbti ant labo savo tautos.

Tretieji-gi nelinksta teipo-gi prie kitų tautų, bet išsirašydami lietuviškus laikraščius ir tēmydamiesi į krutėjimą savo tautos, žada ateinančiame laike teipo-gi tarnauti Lietuvai.

Ar išsipildys teip gražios jų mislys, bei norai, tai parodyt gal tik laikas, o tuotarpu, rašydamas apie kuopelę vietinės lietuviškos jaunuomenės, negaliu užtylēt nepranesęs, kad ir ta kuopelė mūsų tautiečių, būdama toli nuo tėvynės, tarp svetimų, o tankiausiai priešingų jiems elementų, ne tik ką nelinksta prie jų, kaip jau augščiau buvau minėjęs, bet atsiradus progai, ir skelbia platesniems buriams svetimtancių apie reikalus savo tėvynės.

Neperseniāi, 6 d. Liepos, vakare buvo susauktas Rusinų susirinkimas ant atminties M. Dragomanovo. Tarp užkviestų lenkų, čekų, bulgarų buvo teipo-gi keletas lietuvių. Didesnė pusė vakaro perėjo besakant kalbas prigimtoje kalboje sukviestų tautysčių. Tarp kitų kalbėjo lietuviškai vardan vietinės lietuviškos jaunuomenės P. Z., paaškindamas svetimtanciams tautišką lietuvių krutėjimą, vargingą jų padėjimą po valdžia Maskoliaus, blogą įtekmę ir kišimasį lenkų į lietuvių reikalus ir t. t. Ant pabaigos, prilygindamas padėjimą lietuvių su padėjimu rusinų ir nurodydamas panasumą tautiško krutėjimo jų ir lietuvių, nurodė, kad reikalinga jaunuomenei, vienyti ir solidariskai protestuoti prieš valdžia Maskoliių, reikalauti spaudos, kaip svarbiausio įrankio atgavimo tautiškų tiesų, po-draugiai reikalinga yra solidariska protestuoti ir prieš kitus elementus, kurie trukdo laisvą layinimasį tautų.

Turciniskis.

Atsakas redaktorius Furgis Lapinas, Aleknuičiuose prie Pakrokių. — Spausdinta pas Otto v. Manderode, Tilžėje.

Gromatnyčia.

p. *Skiedrai.* „Kam Raguolis arkli vogė“ nebus patalpinta.

p. *Mekta.* Tamstos originališkases eiles patalpinome „Ukininkė“. „Draugai“ nebus talpinamos. „Baltuoja žėglis vienutėlis“ jau buvo spaudintos vertime kito autoriaus; o „Žuvis ir žuvedra“ atidėjame tolymesniai laikui.

p. *A. J.* Tokios eilės negali būti talpinamos nė V. nė U.

p. *Alpini Dzukui.* „Gužutis“ ir kiti Tamstos eilėmis ir proza rašyti dalykai mus laikraščiams netinka.

p. *Vilniškiui.* „Kokią blėdį daro mums lošimas kortoms“ nebus patalpintas — dalykas visiems perdaug zinomas.

p. *R. is po S.* eiles „Musų turtai“ negalime talpinti; nors forma but pusėtina, bet italpa per silpna.

Oskiniui. Tolygių eilių daugybę turime, vertiaus prakilnesniems proza rašyti.

p. *Glė.* Rankraščius: „Apie vidurius žemės“ ir „Apie Sviesą“ apturėjome, acių! Šunaudosime.

p. *NX.* Maldaknygių išleistojams Tilžėje nėra galima visas maldines knygas be apdarų pardavinėti; atėję pirkliai dangiausiai perka apdarytas o labiausiai tokias, kokių žmonės reikalauja. Linkėtina yra kad neapdarytas daugians pirktų, par ką Lietuvos knygu apdarytojai uždarbi turėtu bei knygos ilgiaus tvirtų ir, nereiktų taip brangei mokėti už pernešimą per ru-bežių, nes daug lengvesni nesuliai butų.

Apgarsinimai.

KANKLĖS

Lietuviškos dainos

4 balsams (vyriškiems) sutairkytos

parupino Dr. V. Kudirka.

in 8vo puslapių 24, prekė 30 kapeikų.

Isleido M. Novekis.

Isėjo iš spaudos

Lietuv. Ukininku Kalendorius

1896 metams

turis 80 puslapių.

Pinigus ir laiškų į Varpą (ir Ukininko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Hrn. Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).

Turinys:

Kas daugiausiai naudojo iš išelvystės lietuvių. E. S. — Viršinkinai (tešimas). *Perkunas.* — Valerijsai. V. — Atsargiaus reikia mums elgtis! S. Iuz. — Saulė — mėnuo. J. Ba. — Alkogolis ir alkogolizmas. Parasė *Hygienus tarnas.* — Prie „Etnologiškų smulkmenų“. Baso J. *Basanavičius.* — Kritika ir bibliografija. *Ruduo* ir N. — Iš Lietuvos. — Iš Galicijos. *Turciniskis.* — *Gromatnyčia.* — *Apgarsinimai.*